

บทที่ ๒

แนวคิดและความเชื่อเรื่องการเข้าทรง

แนวคิดและความเชื่อเรื่องการเข้าทรงโดยเนื้อหา จะกล่าวถึง ความหมายของความเชื่อ ความเชื่อเรื่องการเข้าทรง การเข้าทรง การเข้าทรง ทรงเจ้า การเข้าผี พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อการเข้าทรง การเข้าทรงแบบดั้งเดิม การเข้าทรงผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ความหมายของความเชื่อ

มนุษย์เรานั้นย่อมมีความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจ ความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของของแรงผลักดันให้คนเรากระทำการใดๆ ได้ทั้งไปในทางที่และทางที่ไม่ดี มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อดังนี้

แสง จันทรงาม ความเชื่อ เป็นนามธรรมเป็นกิจกรรมทางจิตที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน ที่ยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่ หรือเป็นอยู่โดยมีหลักฐานพยานสนับสนุนอยู่บ้าง เมื่อมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็พยายามแสดงออกทางกาย ทางวาจา ต่อสิ่งนั้น ทำให้เป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดพิธีกรรมที่สำคัญขึ้น พิธีกรรมจะมีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วยถ้าไม่มีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ก็ไม่ใช่พิธีกรรม^๑

รัตนพร เศรษฐกุล ความเชื่อ คือ ความพยายามของคนรุ่นก่อนๆ เพื่อหาคำตอบให้กับคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่แวดล้อมตนเอง หรือเกี่ยวกับตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์บ้าง จินตนาการบ้างเพื่อให้ได้คำตอบที่ไม่เป็นเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่คนยอมรับแล้วส่งผ่านยังคนรุ่นต่างๆ ความเชื่อก็มักถูกทำให้ขลังยิ่งขึ้นด้วยการประกอบพิธีกรรม^๒

ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึงเห็นด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ และนับถือ^๓ เป็นทัศนคติของแต่ละบุคคลในการที่จะยอมรับสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็น โดยไม่ต้องการเหตุผลมาอธิบาย^๔ และเป็นการยอมรับอัน

^๑ แสง จันทรงาม, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๙๖.

^๒ รัตนพร เศรษฐกุล, ความเชื่อและพิธีกรรมของไทย – ไท ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน : ศึกษากรณีลื้อ, เอกสารสัมมนาทางวิชาการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๗. (อวดสำเนา)

^๓ มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมใหม่-ทันสมัยสุด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๔), หน้า ๔๕๓.

^๔ The University of Chicago, The New Encyclopaedia Britannica, (Chicago : University Chicago Press, 1985), p. 63.

เกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ยอมรับและให้ความยำเกรง^๕ การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มี หลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้^๖

दनัย ไชโยธธา ความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกที่เป็นมานานหลายพันปี และเชื่อว่ามีความลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัวอำนาจลึกลับนั้น ก็จะกระทำการต่างๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อให้อำนาจนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบูชาเช่นสรวงเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล ให้มนุษย์ตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งนั้นๆ ขึ้น^๗

นันทนา ขุนภักดี ความเชื่อเกิดจากสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้นๆมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ และชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว ครั้นเมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ ความเชื่อบางอย่างอาจหมดความจำเป็น ไม่มีประโยชน์ และไม่มีคามหมายโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อให้คนรุ่นได้ศึกษาเหตุผลและสาระที่เกิดจากความเชื่อในสิ่งต่างๆ^๘

ศรีศักร วัลลิโภดม ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติย่อมมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ หมายถึงเชื่อในพลังอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในจักรวาล^๙

เพ็ญศรี ตึก และคณะ ความเชื่อที่เป็นรูปธรรม เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปทุกนาม สิ่งใดที่ผู้คนได้พบได้สัมผัส ตัวอย่างในอายตนะทั้ง ๖ ผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น จากระทบรูป จะมี

^๕ ธวัช ปุณโณทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ" ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

^๖ ทศนีย์ ทานตวนิช, คติชาวบ้าน, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๔.

^๗ ดนัย ไชโยธธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๙.

^๘ นันทนา ขุนภักดี, รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๔๖.

^๙ ศรีศักร วัลลิโภดม, อ้างใน ดนัย ไชโยธธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, หน้า ๗๓.

ความรู้สึกเกิดขึ้นว่า รูปที่พบเห็นเป็นอย่างไร ภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า จักขุวิญญาณ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นทางตา เวลาที่ใช้หูฟัง จะเป็นเสียงอะไร ไพเราะหรือไม่ก็ตาม เพราะการวินิจฉัยอย่างนี้เกิดขึ้นเรียกว่าโสตวิญญาณ คือความรู้สึกเกิดขึ้นทางหู สิ่งที่คุณได้พบเห็นได้สัมผัสในทางใดทางหนึ่งนี้เอง เป็นต้นเหตุแห่งความเชื่ออันเป็นสัจเจตนา จิตเบื้องต้น

ส่วนความเชื่อที่เป็นนามธรรม เมื่อได้รับการจุดประกายจากจิตเบื้องต้นแล้ว ต่อมาก็ให้เกิดการเสริมแต่ง (สังขาร) โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมที่คนเราได้สัมผัสทุกวัน เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความเห็น (ทิฐิ) เจริญเติบโตและเมื่อใจคิดเห็นเกิดความมั่นใจแล้วก็เกิดความเชื่อ (ศรัทธา) ทั้งรูปธรรมและนามธรรมก็เกิดขึ้น เป็นรูปเป็นสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมความว่าความเชื่อที่ตรงนี้มีอยู่ ๒ ประการคือ

๑) ความเชื่อที่เป็นรูปธรรม

๒) ความเชื่อที่เป็นนามธรรม^{๑๐}

เรณู อรรถเมศร์ ได้กล่าวถึงความเชื่อหลักในสังคมไทย โดยแบ่ง ความเชื่อเป็น ๒ ระดับได้แก่

๑. ความเชื่อในศาสนา ได้ถูกจัดให้เป็นความเชื่อที่มีเหตุผล จากการที่มนุษย์เคยเชื่อว่าธรรมชาติและปรากฏการณ์ในธรรมชาติเป็นผู้ดลบันดาล ต่อมาพบความจริงทางวิทยาศาสตร์มนุษย์มีความคิดเป็นของตนเอง ไม่ยอมขึ้นกับอำนาจที่มองไม่เห็นและไม่สามารถพิสูจน์ได้ เป็น ลำดับของความคิดที่ประกอบด้วยเหตุผล ละทิ้งความงมงายเสียได้ ความรู้ที่เป็นเหตุผลเป็นมูลเหตุให้เกิดลัทธิในศาสนา และศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลกคือ ศาสนาพุทธ ที่คนไทยยอมรับเป็นศาสนาประจำชาติและมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดพิธีกรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยแต่อย่างไรก็ตามในประเทศไทยก็มีการนับถือศาสนาใหญ่อื่นๆ เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนาพราหมณ์ คริสต์ศาสนา เป็นต้น ขณะเดียวกันที่คนไทยมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยมีหลักมาจากความเชื่อในศาสนาพุทธ แต่เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ปฏิรูปมาจากศาสนาพราหมณ์ประการหนึ่ง และเนื่องจากวรรณคดีพราหมณ์ที่เผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทยประการหนึ่ง จึงทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของไทยมีความผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์

๒. ความเชื่อพื้นบ้านเป็นความเชื่อที่มีการผสมผสานกันอยู่ ๒ กระแส คือ

๒.๑ ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณธรรมชาติ คือความเชื่อที่เราเข้าใจว่าทุกสิ่ง ทุกอย่างในธรรมชาติมีจิตวิญญาณ หรือมีผู้บังคับการเบื้องหลังชาตินั้น จึงเรียกและปฏิบัติต่อธรรมชาติเหล่านั้นเสมือนมีชีวิตคือมีการบูชา อ้อนวอน ขอบคุณ ต่อผู้เป็นเจ้าของสรรพสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ด้วยความเชื่อ

^{๑๐} เพ็ญศรี ตุก และคณะ, วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๖๖-๖๗.

ว่าเป็นผู้สร้าง เป็นผู้ให้ชีวิต อาจกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งสูงสุด เช่น ความเชื่อต่อปูชนียสถาน ในสังคมล้านนา สังคมไทดำ ไทขาวในเวียดนาม โดยเชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์อาจกล่าววิญญานเหล่านั้น ก็คือสิ่งที่มนุษย์เรียกว่า พระเจ้า หรือผีบางเทวดานั้นเอง

๒.๒ ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาน ซึ่งจำแนกได้หลายประเภท ที่จะกล่าวได้เป็นหลักๆ ได้แก่ ความเชื่อผีสายตระกูล เช่น ผีปู่ย่า ผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ เป็นต้น เป็นการลำดับศรัทธาที่คนในอดีตเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วจะไม่สูญ คนเรามีดวงวิญญานเหลืออยู่ ดวงวิญญานนั้นอาจออกจากร่างไปท่องเที่ยวคอยดูแลความทุกข์ความสุขของลูกหลาน บางครั้งก็เชื่อกันว่ากำเนิดดวงวิญญานนั้นจะกลับเข้าสู่ร่างเดิม และกลับมาเกิดใหม่ ดังเช่น จะพบร่องรอยของตักแตง หลุมฝังศพ เครื่องบูชาศพ หรือความเชื่อเรื่องผีบ้าน ผีเรือนในภาคกลาง ความเชื่อเรื่องผีปูดในภาคอีสาน ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่า ผีตดผีเม็งในภาคเหนือ เป็นต้น^{๑๑}

ความเชื่อมีอิทธิพลต่อความรู้สึกความคิดและการแสดงออกของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ถ้าเชื่อเรื่องนรกสวรรค์หรือบุญบาปก็มักจะยำเกรงที่จะกระทำการสิ่งที่จะส่งผลให้ตนไปสู่ภพภูมิที่ลำบากในอนาคตความเชื่อมีอยู่ ๓ แบบคือ

๑) ความเชื่อแบบศรัทธาปสาท เช่น ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาในลัทธิความเชื่อในพระเจ้าในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือความศรัทธาในตัวบุคคลในองค์ศาสดาพยากรณ์ ในตัวเจ้าลัทธิ ในวีรบุรุษในนักการเมือง นักปกครอง ที่เขารู้สึกชื่นชอบบางครั้งก็เป็นความเชื่อที่หาเหตุผลไม่ได้ เป็นความเชื่อที่เกิดจากอารมณ์แบบอัตวิสัย ที่เกิดจากความจงรักภักดีความไว้น้ำใจเชื่อใจหรือเกิดจากความหลงใหลมันใจด้วยความกระตือรือร้นเพราะอยากเชื่อความเชื่อเช่นนี้ถือว่าเป็นสภาพของจิตที่ไม่ต้องการใช้เหตุผล

๒) ความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับว่าสิ่งหนึ่งมีอยู่หรือเป็นอยู่จริง โดยอาศัยพยานหลักฐานและข้อมูลสนับสนุน เป็นความเชื่อที่อาศัยเหตุผลแต่เป็นเหตุผลที่ยังแฝงอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกเป็นความเชื่อแบบอัตวิสัย ผู้ที่มีความเชื่อเช่นนี้ส่วนใหญ่จะลอคคิตลงได้เป็นบางส่วนและเพิ่มความมีเหตุผลมากขึ้นกว่าเดิม

๓) ความเชื่อที่เกิดจากองค์ความรู้เป็นความเชื่อโดยอาศัยการมีพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริงสามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์จากพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ หรือเป็นองค์ความรู้สากลที่มีการยอมรับว่าเป็นความจริง เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์^{๑๒}

^{๑๑} เจริญ อรรถเมศร์, **คติชนวิทยา**, (เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, คณะมนุษยศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖๒.

^{๑๒} นายแพทย์สุวัฒน์ จันทระจำนง, **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**, หน้า ๗.

ความเชื่อของคนโบราณอันเป็นเหตุให้เกิดลัทธิศาสนาต่างๆ วิวัฒนาการมาโดยลำดับดังนี้

๑. การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติมนุษย์เริ่มตั้งแต่เกิดมามองเห็นธรรมชาติรอบข้างไม่รู้ว่าเป็นสิ่งใดและเพราะอะไร เมื่อร่างกายกระทบความหนาวความร้อน ความหิวกระหาย เมื่อลืมหืมตาได้เห็นโลก รอบตัวพบความมืดความสว่างดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว พายุฝนตก ฟ้าร้อง เกิดความสงสัยและหวาดกลัวภัย เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิวิเศษกว่าตนเอง มีอำนาจทำให้เกิดได้ตายได้ให้ชั่วได้ให้ดีได้ควรแก่การเคารพบูชา และควรมอบให้ซึ่งเครื่องเซ่นสังเวย

๒. ความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับ (วิญญาณหรือผี) ไสยศาสตร์จัดเป็นความเชื่อเก่าแก่ของมนุษยชาติตั้งแต่ก่อนมีศาสนาหรือลัทธิต่างๆ นักมนุษยวิทยาฝ่ายตะวันตกใช้คำว่า Dy-namism หรือ Belife of Mana ได้แก่วิถีที่เชื่ออำนาจลึกลับที่เคลื่อนไหวอยู่ภายในอำนาจลึกลับที่เรียกว่า มนะนั้นสามารถบันดาลให้สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้และสามารถถ่ายทอดออกจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งและถ่ายทอดจากธรรมชาติไปสู่มนุษย์ และจากมนุษย์ไปสู่ธรรมชาติได้ มนุษย์โบราณที่เป็นพ่อมดหมอผีสามารถเรียกมนะ เอาไปใช้งานได้ตามความต้องการ เช่น เรียกไปช่วยเหลือการเกษตรการเดินทางและอื่นๆ มนุษย์ล่าสัตว์บางจำพวก จะเชิญมนะให้เข้าไปสิงอยู่ในอาวุธคู่มือเพื่อช่วยเหลือการล่าสัตว์

๓. ความเชื่อในเรื่องมายาศาสตร์คำว่ามายาศาสตร์ (Magic) กับไสยศาสตร์ (Superstition) ใช้แทนกันได้เพราะทั้งสองเป็นศาสตร์ของจิตหรือวิญญาณเกี่ยวกับอำนาจลึกลับซ่อนเร้นไม่สามารถแสดงออกให้พิสูจน์ได้ทั้งสองอย่างเป็นความเชื่อเก่าแก่ของมนุษย์ตั้งแต่ก่อนมีศาสนา มายาศาสตร์หรือไสยศาสตร์เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากความเชื่ออำนาจลึกลับของมนะมายาศาสตร์เป็นเรื่องภายนอกหรือเกิดจากการกระทำข้างนอกเป็นรูปมองเห็นได้ด้วยนัยน์ตาส่วน มนะเป็นเรื่องภายในเกิดจากอำนาจข้างในไม่สามารถเห็นได้ด้วยนัยน์ตา

๔. ความเชื่อในเรื่องข้อห้าม ความเชื่อที่แสดงออกให้เห็นว่าศาสนาของมนุษย์นั้นมีทั้งข้ออนุญาตให้กระทำได้แก่ธรรมและมีทั้งส่วนที่ห้ามมิให้กระทำได้แก่ วินัยคำว่าธรรมวินัยที่ใช้ในพระพุทธศาสนาหมายถึง ลักษณะปฏิบัติดังกล่าวนี้มนุษย์ในสมัยโบราณถือว่าบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหัวหน้าหมู่หัวหน้าพิธีกรรมเป็นมนุษย์มีศักดิ์สูงศักดิ์สิทธิ์ห้ามมิให้ผู้มีฐานะรองลงมาละเมิดห้ามมิให้ใช้ภาษาขณะที่หัวหน้าใช้ภาษา หรือเครื่องปูลาดของหัวหน้า ห้ามมิให้ผู้อื่นแตะต้องบางที่ถึงขนาดห้ามมิให้ถูกต้องเครื่องนุ่งห่มของหัวหน้าก็มีนัยกรบผู้กล้าหาญป้องกันอริราชศัตรูมีข้อห้ามมิให้ผู้ใดดูแคลนให้มีการเคารพ เป็นต้น ข้อนี้แสดงถึงความภักดีที่มนุษย์มีอยู่แต่โบราณ

๕. พิธีชำระให้บริสุทธิ์มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน กับการห้ามแตะต้องของหวงห้ามถ้าใครแตะต้องหรือทำผิดกฎ จะต้องชำระให้บริสุทธิ์เป็นการชำระจิตใจนั่นเองคือทำความสะอาดมองมัวในจิตใจให้สะอาดหรือชำระเพื่อเรียกความโชคดีเข้ามาสู่ตน เป็นการชำระบาปทางใจด้วยมีวิธีการหลายอย่าง เช่น การอดอาหารการตัดผมตัดเล็บโกนหนวดการผ่านเข้าในกลุ่มควัน (เครื่องหอม) ในพิธีการลุยไฟ เป็นต้น

๖. ความเชื่อมีชีวิตในทุกสิ่งมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีชีวิต เช่นเดียวกับคน เช่น ต้นไม้ ภูเขาแม่น้ำเครื่องใช้ล้วนมีชีวิตกำกับอยู่ด้วยชีวิตของสัตว์และของธรรมชาติเหล่านี้ มีรูปมีจิตใจ (วิญญาณ) มีความรู้สึกทุกซอกทุกซอมีความหวังอาจมีกรุณาอาจโหดร้ายอาจไม่มีอำนาจอาจทรงอำนาจ อาจช่วยเหลือมนุษย์ได้หรืออาจทำร้ายแก่มนุษย์ได้ทำให้มนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น และเชื่อว่าธรรมชาติทั้งหลายชอบให้รักให้อ่อนนวลธรรมชาติมีลักษณะแบบใดก็จะกระทำให้ออกไปเป็นลักษณะนั้นๆ ต่อจากนั้นความเชื่อเข้าทำนองกลัวอำนาจของธรรมชาติต้องกราบอ่อนนวลไม่ให้ทำร้ายและพัฒนาไปสู่การบูชาเครื่องเช่นสังเวจนาในที่สุดธรรมชาติที่มีอำนาจได้กลายเป็นเทพเจ้าไปในที่สุด เพราะมีความเชื่อว่าธรรมชาติทั้งปวงสามารถบันดาลโชคชะตา และผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์ได้

๗. การบูชาสัตว์ที่มีคุณลักษณะพิเศษความเชื่ออีกลักษณะหนึ่ง คือการเห็นสัตว์ควรแก่การบูชามองคุณลักษณะแต่ละอย่างของสัตว์มีคุณประโยชน์แก่มนุษย์ เช่น สุนัขไล่เหื้อ กระบือ โค ช่วยเหลือการเกษตร (ศาสนาฮินดูมีความเชื่อว่าโคเป็นพาหนะของพระอิศวร) แพะให้น้ำมันจึงควรได้รับการบูชาอย่างยิ่ง

๘. การบูชาธาตุประจำโลก ความเชื่อเรื่องธาตุประจำโลก (ดินน้ำลมไฟและอากาศธาตุ) เช่นเชื่อว่าแผ่นดินเป็นมารดา (พระแม่ธรณี) เป็นที่เกิดของพืชพันธุ์ธัญชาติทั้งหลาย น้ำในทะเลสาบน้ำพุ ช่วยให้ชีวิตมีความชุ่มชื้นฟ้า อากาศเป็นบ้านของดวงอาทิตย์ เป็นต้น ถือว่าเป็นความเชื่อของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณมีการบูชาอำนาจของธาตุประจำโลก

๙. การบูชาบรรพบุรุษการเคารพบูชาบรรพบุรุษเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณของผู้ที่เคารพนับถือได้ล่วงลับไปแล้ว เช่น พ่อแม่ปู่ย่าตายายหัวหน้าเผ่าพันธุ์ และพระมหากษัตริย์ขณะที่บุคคลเหล่านี้ยังมีชีวิตอยู่ได้ทำคุณประโยชน์มากมายดังนั้นเมื่อท่านเหล่านี้ได้ล่วงลับไปแล้วจึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานและผู้ที่มีความสัมพันธ์กันต้องให้ความเคารพด้วยการเซ่นไหว้อยู่เสมอและทำพิธีกรรมด้วยสิ่งของต่างๆ เป็นต้นทำด้วยความสำนึกในบุญคุณถ้าใครไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องอาจจะได้รับโทษต่างๆ นานาจึงเป็นสาเหตุแห่งการเคารพบูชาบรรพบุรุษ

๑๐. การเชื่อเครื่องหมายและเครื่องราง ความเชื่อในเรื่องเครื่องหมายที่กลายมาเป็นเครื่องรางของขลังเป็นความเชื่อที่เกิดจากการนำวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนพอใจ เช่น รูปสัตว์พืชพันธุ์ ต้นไม้ เป็นต้น มาเป็นเครื่องหมายประจำตระกูลและเผ่าของตนเริ่มแรกเป็นเพียงแค่เครื่องหมายในหลายๆ รูปแบบต่อมาภายหลังได้พัฒนามาเป็นเครื่องรางของขลังซึ่งผู้ที่ศรัทธานั้นจะมีความเชื่อที่สามารถป้องกันอันตรายและบันดาลโชคความความสำเร็จให้แก่ตนได้

๑๑. ความเชื่อเรื่องพิภพใต้ดิน ความเชื่อเรื่องพิภพใต้ดินเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณมนุษย์บางพวกในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าข้างล่างแผ่นดินอันเป็นที่ฝังศพเป็นโลกมืดน่าเกลียดน่ากลัวเป็นที่อยู่

ของคนชั่วเรียกว่านรก เป็นสถานที่หาความรื่นเริงไม่ได้ ดวงวิญญาณที่ลงไปอยู่ในที่แห่งนี้จะรอคอยวันเวลาไพล่จากความมืดและความเศร้าสู่ความสว่างอันเป็นความหวังครั้งแรกของคนที่อยู่在那นั้น^{๑๓}

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรูสึกว่าไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไปและสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไรจึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือภูตผีปีศาจวิญญาณเทวดานางไม้ เป็นต้น^{๑๔}

แนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ

ความเชื่อมีวิวัฒนาการตามลำดับขั้นตอนดังนี้^{๑๕}

๑. ความเชื่อวิญญาณในธรรมชาติ (Animatism) เป็นความเชื่อที่ว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตน มีอำนาจพิเศษและก่อให้เกิดคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงได้เกรงกลัวและกราบไหว้

๒. ความเชื่อในคติถือผีสางเทวดาหรือวิญญาณนิยม (Animism) เชื่อว่าในธรรมชาติทั้งหลายมี เจตภูตหรือวิญญาณ (spirit) ที่มีอำนาจทำให้เกิดความทุกข์อาจเป็นมารร้ายผีสาง ส่วนที่ทำให้เกิดสุขอาจเป็นเทวะ สร้างภาพเหล่านั้นขึ้นตามความนึกคิดของตนเอง เป็นเทพเจ้าหรือผีสางเทวดาแล้วนับถือในภาพนั้น

๓. ความเชื่อวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) เชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่ปกป้องรักษาดูแลบุตรหลานของตนอยู่ ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ

๔. ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์หรือ พหุเทวนิยม (Polytheism) มีการสร้างภาพ เทพเจ้าตามมโนคติของตน โดยคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรมีรูปเป็นอย่างไร และธรรมชาติอย่างไหนมีอำนาจสูงต่ำกว่ากันอย่างไร เทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจลดหลั่นกัน และมีหน้าที่แตกต่างกัน

๕. ความเชื่อในพระเป็นเจ้าองค์หนึ่งของชนกลุ่มหนึ่งหรืออติเทวนิยม (Henotheism) เป็นการนับถือเทพเจ้าตามตามกลุ่มชนวรรณะของตนไม่ปะปนกัน

^{๑๓} นายแพทย์สุวัฒน์ จันทระจำนง, ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, หน้า ๗.

^{๑๔} ดนัยไชโยธธา, ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๖๘-๖๙.

^{๑๕} อ่างแล้ว, หน้า ๔๙- ๖๓.

๖. ความเชื่อในพระเป็นเจ้า^{๑๖} องค์เดียวหรือเอกเทวนิยม (Monotheism) เป็นความเชื่อ
ว่าในโลกนี้มีพระเจ้าสูงสุดอยู่เพียงองค์เดียว เป็นมหาเทพผู้สร้างสรรพสิ่ง ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ เป็น
วีรบุรุษ

๗. ความเชื่อในปัญญาของมนุษย์ ใช้เหตุผล ไม่ยอมขึ้นอยู่กัอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น
และไม่สามารถพิสูจน์ได้ ความรู้เหตุผลคือลำดับสูงสุดแห่งปัญญาของมนุษย์ เป็นมูลเหตุให้เกิด
พระพุทธศาสนา

ผลของความเชื่อ

ความเชื่อนับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประโยชน์ของความเชื่อ ทำให้มี
ลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ^{๑๗}

๑. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
๒. ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
๓. ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์
๔. ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
๕. ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์)
๖. ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา
๗. ความเชื่อทำให้การนับถือศาสนาเป็นไปอย่างมั่นคง
๘. ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ

ระดับความเชื่อของปรัชญาเถรวาท คือ

๑) เป็นปรัชญาสัจนิยม (Realism) และธรรมชาตินิยม(Naturalism) มีความเชื่อว่า สรรพ
สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามธรรมชาติ (Laws of Nature) ด้วยเหตุผล(Cause) และ
ปัจจัย(Factors) การที่ปรัชญาพุทธนิยมใช้คำว่า เหตุปัจจัยมากกว่าเหตุและผล ก็เพราะว่าการเกิดดับ
มิใช่จะเกิดจากเหตุอย่างเดียว แต่ยังอยู่กับปัจจัยอันเป็นเหตุร่วม เหตุส่งเสริม (Co-Factors :
Predisposing Factors) ชาวเถรวาทเชื่อว่า กฎแห่งกรรมนั้นเป็นสิ่งที่มียู่แล้วตามธรรมชาติ
พระพุทธเจ้า มีฐานะเป็นเพียงผู้ค้นพบกฎนี้ว่า การเกิด การดำเนินต่อไปและการดับลงนั้น เป็นเพราะ
สิ่งที่อิงอาศัยกันของเหตุปัจจัยที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา หรือปฏิจลสมุปบาท

๒) เป็นปรัชญาอเทวนิยม (Atheism) ที่ปฏิเสธความมีอยู่ของพระเจ้า ไม่เชื่อและไม่สอน
ว่า โลก จักรวาล และสรรพสิ่งทั้งหลายเกิดจากอำนาจของพระเจ้า และไม่เชื่อว่าเหตุ และ

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พระเป็นเจ้า แปลมาจาก God, พจนานุกรม ศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, พิมพ์
ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๔๖.

^{๑๗} อ่างแล้ว.

ปรากฏการณ์ทั้งหลายเกิดจากพระเจ้า และการอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลให้คุณให้โทษโดยพระเจ้า ไม่เชื่อว่าวิญญาณทั้งหลายเกิดจากพระเจ้า และอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลให้คุณให้โทษโดยพระเจ้า ไม่เชื่อว่าวิญญาณอันยิ่งใหญ่ที่เป็นอมตะ เช่น พรมาตมัน พรหมัน และวิญญาณย่อย เช่น อาตมันไม่สอนให้ชาวพุทธเชื่อในการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง เช่น ไหว้บูชา อ้อนวอนจากพระเจ้า

๓) เป็นปรัชญากรรมวาทะ มีการสอนให้เชื่อในการกระทำด้วยตนเอง และยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง สอนให้เชื่อในหลักแห่งกรรมที่ตนเองเป็นผู้ประกอบขึ้นมาโดยเจตนา ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม สอนให้ชาวพุทธรู้จักใช้ปัญญาแทนที่จะใช้ศรัทธาแต่เพียงอย่างเดียว เว้นแต่เป็นศรัทธาที่นำไปหาปัญญา ไม่สอนให้ใช้ศรัทธาเพื่อปิดกั้นปัญญา

๔) เป็นปรัชญาปัญญานิยม คือเชื่อว่าปัญญาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการสำรวมแห่งกาย วาจา (ศีล) การควบคุมจิตใจให้มีความแน่วแน่สงบนิ่งมั่นคง (สมาธิ) เพื่อที่จะคิดไตร่ตรองหาเหตุผล สอนให้ใช้ปัญญาประกอบการพิจารณาเพื่อที่จะกระทำความดี เพราะเห็นแก่คุณค่าของความดี ไม่ใช่ใช้ปัญญาในการกระทำเพื่อหวังความดีหรือรับความดี ใช้ปัญญาเพื่อการกำจัดอวิชชา ตัณหา อุปทาน

๕) เป็นปรัชญาวิมุตตินิยม ที่มีความเชื่อว่า ความสุขสบายทางร่างกายนั้นไม่ใช่สาระสำคัญของชีวิต แต่ความสงบทางจิตใจมีค่ามากกว่า เชื่อว่าการแสวงหาสัจธรรม เพื่อให้เกิดปัญญาควรควบคู่กันไปกับการลดกิเลส ตัณหาซึ่งมนุษย์นั้นยังต้องการอยู่อย่างไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อมีความต้องการ มนุษย์จะดิ้นรนคว่ำหามัน ครั้นเมื่อบรรลุสิ่งอันพึงประสงค์แล้วก็ยอมที่จะแสวงหาสิ่งยึดติดอันใหม่ที่ปราณีตยิ่งขึ้นไปไม่มีวันจบสิ้น ความอยากของมนุษย์นั้นมีโดยไม่สิ้นสุด พระพุทธศาสนาจึงสอนชาวพุทธด้วยการลดละความต้องการที่สวนกระแสธรรม การชนะใจตนเองได้นั้น เท่ากับเราสามารถเอาชนะคนทั้งโลกได้^{๑๘}

ความเชื่อของคนไทยในอดีต

คนพื้นเมืองในสังคมไทยโบราณยังไม่รู้จักศาสนาพุทธและพราหมณ์ (ฮินดู) แต่ก็มี ศาสนาผี เพราะนับถือผีพื้นเมืองของแต่ละเผ่าและอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีพื้นเมืองมีหลายระดับ เช่น ผีเรือน ผีบ้าน ผีฟ้า พญาแถน ผีเหล่านี้ติดต่อกับคนได้ โดยผ่านหมอผีที่เป็นผู้หญิง เรียกกันว่า คนทรง หรือร่างทรง ทุกคนในเผ่าหรือในท้องถิ่นเดียวกันย่อมอยู่ภายใต้อำนาจทางพิธีกรรมของหมอผี (คนทรง) ที่เป็นผู้หญิง ระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาผี คือความเชื่อเรื่องขวัญ คือมีความเชื่อว่าคนเรามีส่วนประกอบสำคัญอยู่ ๒ ส่วนคือ ส่วนที่เป็นตัวตนได้แก่ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตน ได้แก่ ขวัญ ซึ่งมีเพียงหน่วยเดียว แต่ฝังกระจายอยู่ทั่วทุกส่วนของร่างกายตั้งแต่เกิดมา เช่น ขวัญหัว ขวัญตา ขวัญมือ ขวัญแขน ขวัญขา ฯลฯ และมีความสำคัญมากเท่ากับร่างกาย โดยมีความเชื่อว่าถ้าขวัญอยู่

^{๑๘} สุวัฒน์ จันทระจันง, ปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐),

คู่กับร่างกาย เจ้าของขวัญจะมีความสุขสบาย แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไป เจ้าของขวัญอาจเจ็บไข้จนถึงตาย จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้าสู่ตัวเพื่อความเป็นสิริมงคลและความอยู่ดีมีสุขของเจ้าของขวัญ ขวัญต่างจากวิญญาณ เพราะคนไทยแต่ก่อนเชื่อว่า แม้เจ้าของขวัญจะตายไปแล้วก็ตาม แต่ขวัญยังมีอยู่ได้ และเมื่อคนตายได้ ๗ วัน ขวัญของผู้ตายจะพยายามหาหนทางกลับเหย้าเรือนเดิมของตน (ครั้นได้รับคติทางพระพุทธศาสนาแล้ว ความเชื่อก็ปรับเปลี่ยนไปว่าขวัญจะมีอยู่กับคนที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น เมื่อคนตายไปแล้วก็ไม่มีขวัญแต่จะมีวิญญาณแทน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา) สัตว์และสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำมาหากินของคนล้วนมีขวัญทั้งนั้น เช่น ขวัญวัว ขวัญควาย ขวัญเรือน ขวัญข้าว ขวัญเกวียน ขวัญยุง ฯลฯ คนไทยมีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ เรียกว่า ทำขวัญ หรือ สู่ขวัญ หรือ เรียกขวัญ ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายก่อนตาย เป็นการสร้างความมั่นใจและความมั่นคงแก่ผู้รับขวัญ เหตุที่ต้องทำขวัญมีทั้งเหตุดี และเหตุไม่ดี เหตุดี เช่น ได้แต่งงาน ได้ลูก ได้ลาภ ได้ยศ ได้บวช ฯลฯ เหตุไม่ดี เช่น ลูกตายเสีย ผัวหรือเมียตายจาก ฝันร้าย เจ็บป่วย ฯลฯ^{๑๙}

จากทัศนะของนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้หลายประการพอสรุปได้ดังนี้ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อความรู้สึกความคิดและการแสดงออกของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งส่งผลไปในทางที่ดี เช่น ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ ความเชื่อทำให้เกิดพลัง ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี และส่งผลไปในทางที่ไม่ดีถ้าเชื่อไปในทางที่ผิด

๒.๒ แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง

ในภาคเหนือมีความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเรื่องอำนาจของผีวิญญาณของสรรพสิ่งต่างๆ ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในดินแดนภาคเหนือ ผ่านทางอำนาจส่วนกลางสิ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อความศรัทธาดั้งเดิมคงอยู่ และสามารถรับศาสนาความเชื่อใหม่ที่เผยแผ่มาจากราชสำนักเข้ามาในสังคมไทยภาคเหนือได้คือการหล่อหลอมรวมความเชื่อของศาสนาต่างๆ เข้าด้วยกันส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนบทบาทของพุทธศาสนากลับมาได้ทำให้ความเชื่อเรื่องผีที่มีอยู่แต่เดิมเสื่อมหาย ขณะเดียวกันความเชื่อเรื่องผีและหลักเกณฑ์ทางพุทธศาสนากลับกลายเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กัน^{๒๐}

นอกจากนี้ยังเชื่ออีกว่า มนุษย์เกิดมาต้องใช้กรรม ในขณะที่มนุษย์ใช้กรรมนั้นก็มีการสร้างกรรมใหม่อยู่ตลอดเวลา มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว การใช้กรรมจึงไม่มีวันหมดสิ้นมนุษย์จึงต้องใช้ต้องเวียนว่าย เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด เวียนอยู่ในวัฏสงสาร วัฏสงสาร หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด ตายแล้วเกิด ไม่มีวันจบสิ้น ในวัฏสงสาร มีดินแดนที่เรียกว่า ภพ เป็นแดนเกิดแดนตายของมนุษย์

^{๑๙} รายงานพิเศษศิลปวัฒนธรรม, "บวชนาค ต้องทำขวัญนาค: ประเพณีของนาคอุษาคเนย์ที่ไม่มีในอินเดียลังกา", ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๔๖) : ๖๗-๖๘.

^{๒๐} ฉลาดชาย รมิตานนท์, ผีเจ้านาย, (กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซทพริ้นท์, ๒๕๒๗), หน้า ๗๐.

ที่ผลัดกันเกิดในดินแดนต่างๆ ตามแต่กรรมที่ทำไว้ ทั้งนี้สามารถแบ่งภาพต่างๆ ได้ดังนี้**ภพนรก** เป็นดินแดนที่ไฉลงโทษผู้ที่ประกอบกรรมชั่วเป็นอาจิน กระทำอกุศลตลอดเวลา **ภพเปรตและอสุรกาย** เป็นดินแดนที่ไฉลงโทษผู้ที่ต่ำพ่อแม่ ทำร้ายร่างกายพ่อแม่ รวมถึงผู้ที่มีจิตใจอิจฉาริษยาไม่ยอมให้ใครดีกว่าตน **ภพเดรัจฉาน** เป็นดินแดนที่อยู่ของผู้ที่มีโมหะความหลง ความโง่เขลา ขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี **ภพมนุษย์** เป็นที่อยู่ของผู้ที่สามารถแยกแยะความผิดชอบชั่วดี มีคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม และมีจิตสำนึก **ภพสวรรค์** เป็นดินแดนที่อยู่ของเทวดาที่มีจิตใจทำแต่กรรมดีทำบุญทำกุศล เพียรภาวนารักษาศีล ปฏิบัติธรรม สะสมบุญเพื่อเตรียมตัวที่จะอยู่บนภพสวรรค์ และ**ภพพรหมโลก** เป็นดินแดนของผู้ที่ปฏิบัติรักษาศีลบำเพ็ญเพียรภาวนาทำสมาธิจนได้ฌาน^{๒๑}

ความหมายของร่างทรง(Mediumship)/หมอทรง/คนทรง(Medium) /สื่อ (Channeller) ร่างทรงคือมนุษย์ธรรมดาที่องค์เทพหรือเจ้าหรือผีจับเอาร่างเป็นทางผ่านเพื่อจะสื่อสารและสัมผัสกับมนุษย์ได้^{๒๒} โดยพิธีการอัญเชิญและต้องกระทำตัวให้อยู่ในกฎเกณฑ์ข้อบังคับข้อห้ามต่างๆ เช่น รักษาศีล^{๒๓} มนุษย์ธรรมดานี้หมายถึงชายหรือหญิงเด็กหรือผู้ใหญ่ที่ถูกเลือกโดยเจ้าที่มาประทับทรงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยผู้ที่เป็ร่างทรงนั้นจะยอมเป็นร่างทรงด้วยความเต็มใจหรือจำใจก็ตาม^{๒๔} จึงกล่าวได้ว่าร่างทรง^{๒๕} ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เจ้าพ่อเจ้าแม่ต้องอาศัยติดต่อกัน^{๒๖} หรือมีความสามารถในการติดต่อกับผีหรือวิญญาณได้และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง^{๒๗} เป็นบุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยวิญญาณหรือมีวิญญาณอยู่ในร่างถูกคนในสังคมใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร

^{๒๑} บุญเลิศ เจริญผล, **หนีนรก...เรื่องไม่ยาก**, (เชียงใหม่ : ดาราวรรณการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๖-๑๔๐.

^{๒๒} ว.จินประดิษฐ์, **อำนาจลึกลับของร่างทรง**, ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

^{๒๓} ฉลาดชาย รมิตานนท์, **ผีเจ้านาย**, (กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซทพริ้นท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๕.

^{๒๔} วิรัช-นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, **การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นตังเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๗.

^{๒๕} ร่างทรง/ คนทรง/ เทียม/ ที่นั่ง/ ม้าขี่

^{๒๖} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, **ผีปอบ-ผีเข้าในทรรศนะทางจิตเวชศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๙๔.

^{๒๗} ศิราพรฐิตะฐานม.ป.ป. : ๒๘, อ้างอิงในพระมหาวิศักดิ์ไครบุตร, “ดิรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๖๓.

กับวิญญาณหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ^{๒๘} และร่างทรง^{๒๙} นั่นคือคนธรรมดาที่จิตสามารถฝึกหัดและพัฒนาโดยธรรมชาติเพื่อใช้ในการติดต่อกับโลกแห่งจิตวิญญาณได้^{๓๐} เป็นผู้ที่อวัยวะรับสัมผัสไวต่อความถี่ของวิญญาณเทพทำให้หลุดจากภพอื่นสามารถส่งข่าวสารและสร้างปรากฏการณ์ผ่านอวัยวะนี้ โดยมักจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อผู้ที่ไม่มีย่างและการพิสูจน์ว่ามีชีวิตหลังความตายเป็นรูปแบบของการติดต่อในมิติที่แตกต่างไปจากปกติ เช่น การส่งโทรจิตการรับรู้ทางประสาทสัมผัสการเข้ามาน^{๓๑} เป็นคนที่มีพลังสื่อกลางที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็นได้หรือถ่ายทอดความคิดของวิญญาณ (Spirits) ผ่านการเขียนหรือพูด^{๓๒} คนทรงหรือหมอทรงคือใครสักคนที่สามารถพูดกับคนตายได้เพื่อบอกว่าชีวิตหลังความตายมีจริงและตายอย่างไร^{๓๓}

สื่อคือผู้มีญาณพิเศษที่รับข่าวสารจากวิญญาณหรือผู้ที่มีสภาวะเหนือกว่าผู้ที่ค้นพบการรักษาแบบใหม่ความคิดใหม่การรับรู้ใหม่ๆ ทางออกของปัญหาและสื่อเป็นได้ทั้งการติดต่อวิญญาณผู้ชี้นำที่แท้จริงหรือเป็นการที่จิตของตนเองหรือผู้ที่มีสภาวะเหนือกว่านิมิตการติดต่อนั้นขึ้นมาสื่อมากมายเชื่ออย่างผิดๆ ว่าเขาติดต่อกับอาจารย์ใหญ่หรือวิญญาณดวงใดดวงหนึ่งได้จริงตัวอย่างเช่น ผู้ที่เป็นสื่อของพระเยซูเจ้าอาจไม่ใช่พระเยซูเจ้าจริงๆ ก็ได้แต่อาจเป็นเพียงการที่เขารู้จักพลังนั้นซึ่งจะใกล้เคียงกับการที่เขาอธิบายสิ่งนั้นได้ไม่ใช่ความผิดแต่เป็นการเข้าใจผิดและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางวิญญาณและความมีวุฒิภาวะเป็นอย่างมาก่อนที่จะเอาตัวเข้าไปเป็นสื่อและให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น^{๓๔}

ในสังคมชาวพุทธ ระบบความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และไสยศาสตร์เป็นส่วนประกอบที่มีประโยชน์ต่อสังคม ทั้งในระดับจิตใจของแต่ละบุคคลและในระดับชุมชน ซึ่งความเชื่อในไสยศาสตร์

^{๒๘} Capazano,V and Vivian Garrison (Eds), **Cases Studies in Spirit Possession**, (New York : John Willey & Sons. Inc., 1977), p. 10. อ้างใน, พระเทพวิสุทธิญาณอดตสนโต (โอชาวัฒน์), **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๒.

^{๒๙} อาจใช้คำว่า “สื่อ” แทนได้แต่มิ่นัยมากกว่า.

^{๓๐} [http : //www.s-upton.com/mental.htm](http://www.s-upton.com/mental.htm), ๒๐๐๒ – ๒๖/๓/๒๕๕๖. อ้างใน, พระเทพวิสุทธิญาณอดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๓๕.

^{๓๑} Ted, Andrews, **How To Meet and Work with Spirit Guide-** พลังต่างมิติ, แปลโดยอันเวส, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

^{๓๒} Allan Kardec, **Spiritist Magazine**, February, 1859. อ้างใน,พระเทพวิสุทธิญาณอดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๓๕.

^{๓๓} อัลเทีย, โรสแมรี่, **The Eagle and the Rose-เรื่องจริงของร่างทรง**, แปลโดย ฉัตรนคร องค์กร, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖๗.

^{๓๔} Ted, Andrews, **How To Meet and Work with Spirit Guide -พลังต่างมิติ**, แปลโดยอันเวส, หน้า ๖๙.

จะสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจของประชาชนได้ ในระดับสังคมความเชื่อทางศาสนา พราหมณ์และไสยศาสตร์ซึ่งเน้นทางด้านพิธีกรรมมาก มีบทบาทในการรวมคนในชุมชนให้มาประกอบ พิธีกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีและทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ไสยศาสตร์เป็นความ เชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น ผีसाงเทวดา และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ การติดต่อกับสิ่งที่มี อำนาจเหนือธรรมชาติทำได้โดยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่นการใช้เวทมนตร์คาถา โดยมีผู้ประกอบ พิธีกรรม คือ หมอผี คนทรงหรือจ้ำ แล้วแต่กรณี ซึ่งเน้นพิธีกรรมและพยายามดำเนินการเพื่อให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นส่วนบุคคล อันเป็นข้อแตกต่างจากศาสนา^{๓๕}

แนวคิดเรื่องการเข้าทรงเป็นความเชื่อที่ว่า มนุษย์เกิดมาต้องใช้กรรม มนุษย์จึงต้องชดใช้ ต้องเวียนว่าย เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด วนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร การเข้าทรงเป็นการวิธีการอย่างหนึ่ง ที่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วใช้ในการติดต่อสื่อสารโดยผ่านร่างทรง

๒.๓ ประเภทของการเข้าทรง

คำว่า “เข้าทรงลงผี” หรือ “ทรงเจ้าเข้าผี” (Spirit mediumship) เป็นคำภาษาไทยที่ สามารถพบได้โดยทั่วไปทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน และเป็นคำเก่าแก่แต่ก็มีความหมายชัดเจนใน ตัวพอสมควร แต่เมื่อพิจารณาชุดของคำดังกล่าวในฐานะที่เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมจะเห็นได้ว่ากินความหมายกว้างขวางและคลุมเครือค่อนข้างมาก ทั้งยังครอบคลุมความเชื่อ และพิธีกรรมที่เป็นวิญญาณและคนทรงเป็นศูนย์กลางในหลากหลายรูปแบบ เนื้อหา และที่มา การทรง เจ้าเข้าผีโดยทั่วไปหมายถึง การเข้าทรงหรือการติดต่อผีหรือวิญญาณผ่านร่างทรงโดยทั่วไป ไม่ว่าร่าง ทรงหรือคนทรงจะเป็นชายหรือหญิง ไม่ว่าการเข้าผีลงผีแต่ละครั้งจะมีวัตถุประสงค์ในการ รักษาพยาบาลหรือไม่ก็ตาม ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กร การจัดการ และความสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะต่างๆ ระหว่างร่างทรงกับลูกศิษย์และบริบททางสังคมของการทรงเจ้าเข้าผีเรียกว่า “ลัทธิพิธี ทรงเจ้าเข้าผี” (Spirit mediumship cults)

การเข้าทรง การทรงเจ้าหรือการเข้าผี เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ของชาวบ้านในเมืองทั่วไป เป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างลัทธิผี พราหมณ์กับพระพุทธศาสนา กับความเชื่อสมัยใหม่ที่เป็นวัตถุนิยม (พุทธพาณิชย์) แต่ก่อนเรื่องทรง เจ้าเข้าผีจะเป็นชื่อเฉพาะท้องถิ่น เช่น ผีพ่อน ผีฟ้า แต่ละถิ่นจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา มีความเชื่อที่หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่ง

^{๓๕} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์:วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษย-วิทยา, พิมพ์ ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖-๔๐.

ของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี จึงเป็นองค์ประกอบย่อยของศาสนา^{๓๖} และอาจกล่าวได้ว่าการเข้าทรงเป็นเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์

ในกรณีของลัทธิทรงเจ้าเข้าผีนั้น พุทธทำนายเป็นเสมือน “ใบอนุญาต” ที่เปิดกว้างให้เมืองคหเทพหรือวิญญาณและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ลงมาช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับมนุษย์ผู้เดือดร้อน เพราะความเลื่อมของพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคำพยากรณ์ขององค์พระศาสดา ว.จินประดิษฐ์ได้ชี้ให้เห็นด้วยว่ายุคหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ หรือถึงพุทธกาลเป็นต้นมา “...เป็นยุคขององค์เทพหรือยุคเทพระบาทตามหมายกำหนดการที่ได้ให้คำมั่นสัญญากันเอาไว้กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะขอบำรุงพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๑ เป็นต้นไป...”^{๓๗}

ยุคเทพระบาท “ทรงเจ้าเข้าผี” เป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาและความเชื่อของสังคมไทยสมัยใหม่โดยเฉพาะในสังคมเมือง “ทรงเจ้าเข้าผี” เป็นความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาที่รวมเอาไสยศาสตร์และกระแสที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” เข้าไว้ด้วยกัน ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผียึดถือเอาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติขององค์เทพเป็นศูนย์กลางและเชื่อว่าอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ สามารถดลบันดาลให้ความช่วยเหลือและแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับมวลมนุษย์ได้หากได้รับการเซ่นไหว้ บวงสรวงและสวดอ้อนวอนจนท่านพึงพอใจ องค์เทพสามารถติดต่อสื่อสารกับมนุษย์ได้โดยอาศัยร่างมนุษย์ที่ท่านเลือกแล้ว ร่างดังกล่าวเรียกว่า “ร่างทรง” “คนทรง” “สังขาร” หรือ “ผู้สนองโอษฐ์ขององค์มหาเทวะ”^{๓๘}

ในบริบทของลัทธิทรงเจ้าเข้าผี ทั้งเทพและผีต่างก็มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่งคือ ทั้งคู่มีสถานะเป็นวิญญาณหรือ “เป็นเพียงอากาศธาตุ ไม่มีตัวตน มีแต่จิตวิญญาณเท่านั้น จึงไม่มีความสามารถที่จะติดต่อกับมนุษย์โดยทั่วไปได้ จำเป็นที่จะต้องจับหาร่างทรงเข้ามาอาศัยในการดำเนินงาน ชั่วมือ ชั่วคราว.. มิใช่ว่าจะจับอยู่ทั้งวันทั้งคืน ร่างมนุษย์จะรับไม่ไหวแน่ๆ”^{๓๙} อันนี้ที่จริงในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีจะมีทั้งเทพ เช่นพระพรหม พระนารายณ์ และผี เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าขอมือเหล็ก เจ้าฝาดินแดง เจ้าพ่อพญาแล ฯลฯ แต่ทั้งเทพและผีจะได้รับการปฏิบัติในฐานะวิญญาณลงมาประทับร่างทรงเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ เหมือนกัน รวมทั้งมักจะมี ความเชื่อในหมู่ร่างทรงด้วยตนเองว่าไม่มีผีในลัทธิพิธีแต่จะมีเฉพาะ “เทพ” เพราะเทพช่วยเหลือมนุษย์ แต่ผีมักจะให้โทษและความเดือดร้อนแก่มนุษย์ “เทพ” ในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีไม่ได้มีเฉพาะเทพในศาสนาฮินดู เช่น พระพรหม

^{๓๖} ดร.พัฒนา กิตติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย”, ใน X-Cite ไทยโพสต์, (๒๘ เมษายน ๒๕๕๓) : ๑-๒.

^{๓๗} ว.จินประดิษฐ์, “อำนาจลึกลับของร่างทรง”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๘, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๓๙} ว.จินประดิษฐ์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕-๑๖.

พระศิวะ พระอิศวรหรือพระอุมาเทวี แต่วิญญานของพระสงฆ์และเจ้านายองค์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) สมเด็จพระปิยมหาราช (เสด็จพ่อ ร. ๕ หรือ ป้า) สมเด็จพระเจ้าตากสิน (เจ้าพ่อจอมทัพ) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช(พระองค์ดำ) รวมทั้งเจ้าแม่กวนอิม และเทพเจ้าที่มาจากศาสนาของจีน^{๔๐} ก็มีสถานะเป็นเทพในความเชื่อของลัทธิพิธีที่คนทั่วไปเรียกจนติดปาก^{๔๑}

ในสังคมล้านนามีกระแสความคิดที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนอยู่ ๓ กระแสด้วยกัน คือ ความเชื่อตามคติพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องการนับถือผี ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความคิดทั้ง ๓ กระแสนี้ได้หลอมรวมกันถูกนำไปใช้เพื่อตอบคำถาม จัดระเบียบของสังคมอย่างกลมกลืนกับเหตุการณ์ เวลา บุคคล ในระดับความเชื่อดังกล่าว พฤติกรรมทางสังคมปรากฏว่า ความเชื่อเรื่องผี จะมีบทบาทสูงสุดในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และความเชื่อเรื่องผีเหล่านี้มีบทบาทในการควบคุมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งเป็นกลไกควบคุมทางสังคม ทั้งการประกอบอาชีพ เช่น การนับถือผีฝ่าย การป้องกันการล่องละเมิดสิทธิ์ของสังคม การสะท้อนคุณค่าของธรรมชาติ และการสร้างกฎระเบียบ กติการ่วมทางสังคม^{๔๒}

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้จัดแบ่งการนับถือผีของชุมชนภาคเหนือไว้เป็น ๔ ชนิด คือ ผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อเมือง ผีปู่ย่า ผีเสื้อวัด เป็นต้น ผีแห่งธรรมชาติ ได้แก่ ผีฝ่าย ผีขุนน้ำ เป็นต้น ผีเจ้านาย ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีกะ ผีبوب ผีโผง ในจำนวนผีทั้งหมด ผีเจ้านาย มักทำหน้าที่คอยปกป้องคุ้มครอง ดูแล ตั้งแต่คน สัตว์ สิ่งของ ไร่นา ป่า เขา ลำน้ำ การทำพิธีทรงผีเจ้านายเป็นพิธีกรรมสำคัญที่กระจายไปทุกหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงสำนักทางประวัติศาสตร์อันเข้มแข็งของชาวล้านนา ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน การมีผีเจ้านายแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ แสดงความเป็นอิสรภาพทางความคิดของชุมชนต่อศูนย์กลางระดับหนึ่ง การลงผีเจ้านาย เป็นเครื่องมือที่สมาชิกในชุมชนกับผีของพวกเขาใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกันได้ เป็นการสืบทอดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับประวัติศาสตร์ และคนกับสิ่งแวดล้อม^{๔๓}

^{๔๐} มหาลาก, **เปิดประตูตำหนักทรง : คู่มือแนะนำตำหนักทรงระดับแนวหน้าทั่วเมืองไทย**, ฉบับที่ ๑ และ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ทานตะวันบุ๊ค, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

^{๔๑} ศิลปะกึ่ง ตี๋ซันติกุล และจันทรา สุระพินิจ, **บันทึกสนามทรงเจ้าเข้าผีที่โคราช**, (พฤษภาคม ๒๕๓๘ –มีนาคม ๒๕๓๙).

^{๔๒} เรณู อรรถาเมศร์, **“ความเชื่อกับปรากฏการณ์ในสังคม”**, (รวมบทความทางด้านวัฒนธรรม เชียงใหม่ : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

^{๔๓} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **“ผีกับเทคโนโลยีและการผลิตแบบธรรมชาติ”**, ใน**ศิลปวัฒนธรรม**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔, ๒๕๒๘: ๓๒.

ประเภทของร่างทรง (Types of Mediums) ร่างทรงสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ^{๔๔} คือ ร่างทรงที่แสดงออกทางกายภาพ (Mediums of Physical Effects) และร่างทรงที่แสดงออกทางจิต (Mediums of Intellectual Effects) ร่างทรงแต่ละประเภทร่างทรงนั้นจะสนองตอบความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ก) ร่างทรงที่แสดงออกทางกายภาพ (Mediums of Physical Effects) คือร่างทรงที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว หรือมีความสามารถเฉพาะตัว ซึ่งสามารถที่จะผลิตผลของวัตถุที่เห็นภายนอกเพื่อเรียกร้องความสนใจ และสร้างความเลื่อมใสในการปรากฏของวิญญาณและโลกที่มองไม่เห็น โดยสร้างปรากฏการณ์ทางวัตถุ เช่น การเคลื่อนที่ของคนเป็นอัมพาต (inert bodies) เสียงดัง เสียงพูดโดยตรง (directional voice) การบำบัดรักษา (phenomenal cures) อาการเคลิบเคลิ้ม (transportations) แบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มที่มีสติรับรู้ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อตัวเอง และกลุ่มที่ไม่มีสติรับรู้ในขณะที่แสดงอาการต่างๆ โดยวิญญาณ (spirits) จะเริ่มต้นด้วยการเข้าทรง (spiritism) เพื่อช่วยให้เกิดการหล่อหลอมทางความคิดของวิญญาณ สร้างความสนใจ โดยมีรูปแบบทางพิธีกรรม บรรยากาศของสถานที่ การจัดวางอุปกรณ์ เครื่องแต่งตัวของร่างทรงเป็นปัจจัยเสริมความเชื่อถือ

ข) ร่างทรงที่แสดงออกทางจิต (Mediums of Intellectual Effects) คือร่างทรงที่สามารถที่จะสร้างการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณ แล้วสื่อให้ทราบถึงความคิด ความเข้าใจในเชิงศีลธรรมและปรัชญาของชีวิต โดยเชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่แสดงออกมาช่วยให้เข้าใจถึงอีกโลกหนึ่งซึ่งมองไม่เห็น และรูปแบบการใช้ชีวิตของวิญญาณในโลกนั้น มีการแบ่งประเภทย่อยของร่างทรงได้อีกหลายแบบ นอกจาก ๒ ประเภทใหญ่คือ ร่างทรงที่มีประสาทสัมผัสต่อจิตวิญญาณที่ไวมาก/ หรือประเภทตรึงใจ (Sensitive Mediums or Impressionable Mediums) ร่างทรงประเภทที่มีประสาทสัมผัสรับรู้ในการได้ยินเสียงของวิญญาณ (Auditory Mediums or Hearing Mediums ร่างทรงประเภทพูดทางโทรจิต (Talking Mediums or Psycho-phony Mediums ร่างทรงแบบมองเห็น (Seeing Mediums) ร่างทรงแบบตาทิพย์ (Clairvoyant mediums) ร่างทรงแบบเดินละเมอ (Somnambulant Mediums or Sleepwalker Mediums ร่างทรงประเภทบำบัด (Healing Mediums) และร่างทรงประเภทเขียน (Psychograph Mediums or Writing Mediums) มีผู้แบ่งประเภทของการเข้าทรงไว้หลายทัศนะ ดังนี้

^{๔๔} <http://www.cassg.esmartweb.com/> by Cesar Augusto Spiritist Study Group New Jersey - USA – 2001 – 14/6/2546. อ้างใน, พระเทพวิริทธิ์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๓๖.

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ ได้แบ่งประเภทของการเข้าทรงสามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆ ออกได้ ๓ ประเภทใหญ่ตามลักษณะการเข้าทรงดังนี้^{๔๕}

๑. การเข้าทรงประเภทพรหม เป็นการเข้าทรงเจ้าหรือเทพที่จับทรงส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของพรหมณ์ เช่นพระพรหม พระวิษณุ พระกฤษณะ และเจ้าแม่อุมาเทวี เป็นต้น ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทพรหมนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายชุดขาวทั้งหมดคล้ายพวกพรหมณ์

๒. การเข้าทรงประเภทเทพ เป็นการเข้าทรงที่เจ้าที่มาประทับ จะเป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่ องค์กุมารทอง ยักษ์ หรือกษัตริย์ ขุนนาง แม่ทัพ นายกองของไทยหรือของชาติอื่นที่เคยมีชีวิตและมีชื่อเสียงอยู่ในอดีต โดยมีชื่อเรียกซ้ำกัน หรือต่างกันบ้าง ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายทรงไทยโบราณและเสื้อผ้าจะมีสีฉูดฉาด เช่น สีแดง สีเขียว และสีชมพู เป็นต้น

๓. การเข้าทรงประเภทจีน เป็นการเข้าทรงที่เจ้ามาจับทรงเป็นเจ้าจีน เช่น เจ้าแม่กวนอิม เซียนซือ กวนอู เหลียงเจีย และตี่กม้อ เป็นต้น สำหรับภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาจีน ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายด้วยผ้าเสื้อทรงจีนสีขาว ที่สำคัญส่วนใหญ่ จะมีการสวมหมวกจีนด้วย

แม้ว่าจะได้จัดแบ่งการเข้าทรงเป็น ๓ ประเภทข้างต้น ซึ่งร่างทรงแต่ละร่างจะรู้ว่าตนเองนั้นสังกัดการเข้าทรงประเภทใดก็ตาม แต่การเข้าทรงส่วนใหญ่จะเป็นประเภทผสม ซึ่งหมายถึง การที่ร่างทรงมีเจ้าที่ทั้งเป็นทั้ง ๒ หรือ ๓ ประเภทข้างต้นมาเข้าทรงในร่างทรงของตน เช่น ในร่างทรงหนึ่งอาจมีทั้งเจ้าพรหมณ์ คือพระพรหม และเจ้าจีน คือเจ้าแม่กวนอิม หรือบางร่างมีทั้งเจ้าไทย คือกุมารทอง มีเจ้าจีน คือเจ้าแม่กวนอิม และมีเจ้าพรหมณ์ คือพระวิษณุมาเข้าทรง

ศ.ธรรมทัสสี ได้แบ่งการคนทรงเจ้าออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ก. คนจิตอ่อนหลอกตนเอง อันนี้คล้ายๆ คนโรคจิต หรือจิตหลอนเห็นโน้นเห็นนี่ไม่มีความอัศจรรย์ปรากฏให้เห็น จึงไม่มีสาธุศิษย์ นอกจากญาติพี่น้องคนใกล้ชิดเท่านั้น

ข. คนจิตอ่อนถูกแฝงหรือบังคับจากกอธิสมานกาย เป็นหลักพื้นฐานทั่วไปของคนมีองค์ หรือคนทรงทั่วไป คนทรงทั่วไป คนทรงพวกนี้ ปกติจะมีจิตใจอ่อนแอ ตกใจง่าย จึงถูกบังคับจากกอธิสมานกายได้โดยง่าย ซึ่งจะมือกอธิสมานกายมาเข้าทรงได้แทบทุกระดับ

ค. คนจิตใจเข้มแข็งมีสมาธิสูง จนจิตมีความเป็นทิพย์ และจิตสะอาดในขณะนั้น คนประเภทนี้สามารถ ติดต่อ หรือรับคำสอน คำสั่ง คำแนะนำ จากกอธิสมานกายเบื้องสูง ที่เป็นพระอริยเจ้า พระโพธิสัตว์ พรหม เทวดา และรวมถึงเปรต อสุรกาย สัมภเวสี^{๔๖}

^{๔๕} นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรงความเชื่อพิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓.

Kinds of Channeling^{๔๗} กล่าวว่าประเภทที่แสดงออกในการทรงเจ้า ของร่างทรง มีดังนี้ การทรงเจ้าหรือประทับทรงหรือลงทรงขององค์และ/ หรือวิญญาณผู้ชี้นำ (Entities) กระทำโดยผ่านทางจิตของร่างทรงการเข้าทรงจะเป็นแบบใดนั้นย่อมจะขึ้นกับคุณภาพและความชำนาญทางจิตของร่างทรงเป็นสำคัญซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การเข้าทรงเต็มตัว/ ลงเต็ม (Trance channeling) เป็นร่างที่ถูกครอบงำอาศัยจากวิญญาณซึ่งเป็นอำนาจภายนอกร่างทรงถูกประทับเต็มตัวขณะประทับทรงร่างทรงไม่รู้สึกรู้สึอยู่ในภาวะภวังค์ถูกองค์ควบคุมอย่างเต็มที่ทั้งจากน้ำเสียงและท่าทางที่เปลี่ยนไปจากปกติเป็นเสียงและกิริยาขององค์โดยตรงซึ่งแต่ละท่านจะมีลักษณะอาการเฉพาะตนเป็นการสื่อสารกับสิ่งที่ต้องการสื่อสารโดยตรง

๒. การเข้าทรงแบบผ่าน (Relay channeling) เป็นร่างที่เป็นสื่อสะพานทางผ่านไม่ทรงประจำร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้จะถูกเรียกว่า “ร่างผ่าน “ เป็นการผ่านข่าวสารข้อมูลที่ได้ยินและเห็นมาถ่ายทอดต่อผู้อื่นที่สนใจอีกต่อหนึ่งคือเป็นเพียงการรับได้ซึ่งสารพิเศษบางอย่างในช่วงเวลาหนึ่งแล้วนำประสบการณ์นั้นมาบอกต่อ

๓. การเข้าทรงแบบแฝง (Conscious channeling) เป็นร่างแบบถูกแฝงหรือกระซิบบอกความเหมือนบอกบทถามตอบหรือผิด – ถูกการเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะรู้ตัวเต็มตัวที่ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างแฝง“ ในขณะที่ประทับ ทรงเสียง และกิริยาท่าทางของร่างทรงไม่เปลี่ยนแปลง

๔. การเข้าทรงแบบกึ่งแฝง (Semi-conscious channeling) เป็นร่างที่สำคัญตนว่าตนเป็นอวตารของเทพ, ผู้วิเศษมาเกิดการเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะกึ่งรู้ตัวร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างกึ่งแฝง”

ศ. ธรรมทัสสี ได้แบ่งการเข้าทรงตามประเภทขององค์ ดังนี้

ก. อสุรกาย มี ๒ ประเภท ได้แก่พวกแรก พวกที่มีกรรมหนักหรือที่เรียกว่า “ผี” พวกที่สอง (พวกที่เข้าทรง) พวกนี้มีความดีมากใกล้จะพ้นความเป็นอสุรกายแล้ว คือรับโทษทัณฑ์ที่เป็นเศษกรรมในภาวะอสุรกายใกล้จะหมด ขอรับสินบนชาวบ้าน ปลอมตัวเป็นเจ้าเข้าทรง พวกนี้มีกำลังมากถ้าใครตายแล้วไปเกิดที่ไหน เขาสามารถบอกได้ ใครบนบานศาลกล่าวอะไรใครไว้เขาก็รู้เหมือนกัน

^{๔๖} ศ. ธรรมทัสสี, “การทรงเจ้า ทรงสัมภเวสี ทรงอสุรกาย ทรงคน มีจริงหรือหลอกหลวง”, ศ. ธรรมทัสสี : พุทธธรรม นำไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/thraphyakrmnusy/kar-thrng-cea-thrng-samphwe-si-thrng-xsurkay-thrng-khn-mi-crng-hrux-hlxx-lwng>, [๕ พ.ศ. ๒๕๕๗].

^{๔๗} url=0053http://hometown.aol.com/TrChannel/TranceChannel4.html-18/6/2546. อ้างใน, พระเกียรติยศ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๔๔.

แล้วเขาก็มีอำนาจบางอย่างที่จะรักษาโรค จะบันดาลอะไรบางอย่างตามสมควร แต่ว่ากำลังไม่เสมอ เทวดา

ข. สัมภเวสี พวกรอการจุติเป็นเทวดา พรหม มักจะเป็นผู้ที่ตายก่อนอายุขัย

ค. เทวดา และพรหม ท่านมีอำนาจมากสงเคราะห์โดยตรง มาเข้าทรงตรงเวลา ท่านจะสอนธรรมะ ช่วยรักษาโรค ดูกรรมในอดีตที่ทำให้ทุกข์และแก้ไขกรรมให้เบาบาง พยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้า จะไม่กินเครื่องเซ่นไหว้ เพราะท่านอิมทิพย์อยู่แล้ว สำนักแบบนี้จะเน้นทำบุญสงเคราะห์เป็นสาธารณะ อาทิ ถนนหนทาง โรงเรียน โบสถ์ โรงพยาบาล ฯลฯ จะมีคนขึ้นมาทุกระดับการศึกษาและฐานะ

ง. พระวิสุทธิเทพ ส่วนใหญ่จะสงเคราะห์ด้านทางธรรม (รวมทั้งเทวดา พรหมที่เป็นพระ อริยะ พระโพธิสัตว์ และท่านที่เกี่ยวข้องกับคนทรงด้วย)จะสงเคราะห์เมื่อเราเจริญพระกรรมฐานจนจิตมีสมาธิเกิดความเป็นทิพย์สามารถรับคำสอน คำแนะนำต่างๆ^{๔๘}

ประเภทของ “องค์” และ/หรือ วิญญาณผู้ชี้นำ (Kinds of Entities) องค์^{๔๙} คือ ญาณแฝง หมายถึง องค์เทพในระดับต่างๆ ที่ยังไม่ถึงวาระการเกิดเป็นมนุษย์ แต่มีความเลื่อมใส ปราศจากจะช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการสืบพระศาสนาด้วย ครั้นจะลงมาเกิดใหม่เพื่อสร้างบุญ ก็จะต้องรอเวลาอีกนานกว่าจะถึงเวลานั้น ซึ่งแยกตามภาระหน้าที่ได้ ๒ ประการด้วยกันคือ

๑. ความสัมพันธ์ในอดีต คือให้การอารักขาผู้ที่ได้มาจุติเป็นมนุษย์ เพราะเคยเกี่ยวสัมพันธ์กันมาแต่ชาติปางก่อน เมื่อร่างนี้ได้ทำบุญและแผ่เมตตาให้ ก็จะได้ร่วมอนุโมทนาบุญด้วยกัน ขณะเดียวกันก็จะคอยปกป้องคุ้มครอง ช่วยเหลือการทำมาหากิน ดลจิต ดลใจ หรือเกิดเป็นลางสังหรณ์ในเรื่องราวต่างๆ จะพาสร้างบารมีทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา บางครั้งเวลาสวดมนต์นั่งกรรมฐานองค์เทพท่านจะพาสวดมนต์เป็นภาษาเบื่องบนหรือภาษาเทพไปเลยก็มีความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แก่

๑.๑ เคยมีบุญคุณกันมาก่อนที่จะลงมาจุติเป็นมนุษย์ หรือในอดีตชาติ

๑.๒ เคยติดหนี้บุญคุณกันมาก่อนที่จะลงมาจุติเป็นมนุษย์ หรือ ในอดีตชาติ

๑.๓ เคยเป็นบุตรหลานหรือบริวารกันมาก่อน

^{๔๘} ศ. ธรรมทัสสี, “การทรงเจ้า ทรงสัมภเวสี ทรงอสุรกาย ทรงคน มีจริงหรือหลอกหลวง”, ศ. ธรรมทัสสี : พุทธธรรม นำไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/thraphyakrmnusy/kar-thrng-cea-thrng-samphwe-si-thrng-xsurkay-thrng-khn-mi-crng-hrux-hlxx-lwng>, [๕ พ.ศ. ๒๕๕๗].

^{๔๙} <http://www.watthamfad.com/vi-bak-kum/rang-song> htm - ๒๖/๓/๒๕๕๖. อ้างใน, พระเทียรวิทย์ อุตตสนโธ (โอชาวัฒน์), หน้า ๓๗.

๑.๔ เกิดจากการสวดมนต์อ้อนวอนขอबारมีจากเทพเป็นประจำ จึงลงมาช่วยทำหน้าที่เป็นม้าทรง หรือ ร่างทรง ในกรณีเช่นนี้ส่วนใหญ่จะตายแล้วฟื้นขึ้นมาใหม่ เนื่องจากองค์เทพที่มาจับร่างเห็นว่า เป็นคนดีและมีबारมีพอ บังเอิญมาหมดอายุขัยก่อน ท่านก็เลยต่ออายุให้ ดังนั้นร่างนี้จึงต้องสร้างबारมีทดใช้หนี้บุญคุณขององค์เทพ โดยเป็นร่างทรงหรือสื่อที่จะติดต่อกับมนุษย์เพื่อสร้างबारมีร่วมกัน ในการทำนายทายทัก รักษาโรค หรือ อื่นๆ สุดท้ายแต่องค์เทพท่านจะเห็นสมควร และเมื่อถึงเวลาหรือหมดหน้าที่ที่จะต้องตายจริงๆ

๒. ส่วนวิญญาณผู้ชี้นำ^{๕๐} มีหลายประเภท มีทั้งที่เป็นมนุษย์และอมมนุษย์ วิญญาณผู้ชี้นำนั้นมีทั้งที่ยังคงมีชีวิตอยู่และที่ตายไปแล้ว เช่นพวกถอดจิตออกไปเที่ยวในดินแดนลี้ลับ ที่เป็นมนุษย์ที่ตายไปแล้ว ได้แก่บุคคลทั่วๆ ไปที่พบหลังจากที่เขาไม่มีกายเนื้อแล้ว นอกจากนี้ยังมี สัมภเวสี วิญญาณเหล่านี้มักทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำ ครู แพทย์ ฯลฯ และวิญญาณประเภทนี้เองที่เป็น “องค์ ” หรือวิญญาณผู้ชี้นำ^{๕๑}

Walter Irvin^{๕๒} แบ่งองค์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. องค์ที่เป็นครูของผี (Spirit Teacher) เช่น ร่างทรงพระพรหมเอราวัณ พระศรีอริยเมตไตร

๒. องค์ที่เป็นเจ้าสมัยใหม่ (Modern Spirit Mediums) เป็นร่างทรงรูปแบบใหม่ที่หลากหลาย เช่น เสด็จพ่อ ร.๕

๓. องค์ที่เป็นเจ้าแบบเก่า (Traditional Spirit Mediums) เป็นเจ้าต้องการช่วยเหลือมนุษย์เพื่อสร้างกุศล แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม

๓.๑ เจ้าที่อารักขาปกป้องดินแดน วิรบุรุษ เช่นพระนารายณ์ เจ้าตากสิน

๓.๒ เจ้าที่ถูกจัดอันดับตามความบริสุทธิ์ ความดีบุญกุศล ๑๖ ระดับตามแบบวิปัสสนา เช่น เจ้าแม่กวนอิม หลวงปู่โต

๓.๓ เจ้าที่ถูกจัดตามลักษณะการบริโภค เช่น ผู้บริโภคมังสวิรัต

ดังนั้นการเข้าทรงสามารถสรุปได้ออกเป็น ๓ ประเภท ใหญ่ คือ ๑.การเข้าทรงประเภทพรหม เป็นการเข้าทรงเจ้าหรือเทพที่จับทรงส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของพราหมณ์ เช่นพระพรหม พระ

^{๕๐} Ted, Andrews, **How To Meet and Work with Spirit Guide - พลังต่างมิติ**, แปลโดยอันเวส, หน้า ๑๒-๒๑.

^{๕๑} เรื่องเดินวักน, หน้า ๑๒-๒๑.

^{๕๒} Irvin ,Walter, The Thai-Yuan “Madmen” and the Modernising Developing Thai Nation as bounded entities under Theat : a study in the replication of a single image, (London : School of oriental and African Studies University of London, 1982), pp. 339-342, อ้างใน, พระเพียรวิทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๓๘.

วิชญ์ พระภุชณะ การเข้าทรงประเภทเทพ เป็นการเข้าทรงที่เจ้าที่มาประทับ จะเป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่ องค์กุมารทอง ยักษ์ หรือกษัตริย์ และการเข้าทรงประเภทจิน ประเภทที่แสดงออกในขณะที่มีการทรง เจ้าของร่างทรง เป็นการกระทำโดยผ่านทางจิตของร่างทรงการเข้าทรงจะเป็นแบบใดนั้นย่อมจะขึ้นกับ คุณภาพและความชำนาญทางจิตของร่างทรงเป็นสำคัญซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือการ เข้าทรงเต็มตัว/ ลงเต็ม (Trance channeling) การเข้าทรงแบบผ่าน (Relay channeling) การ เข้าทรงแบบแฝง (Conscious channeling) และการเข้าทรงแบบกึ่งแฝง (Semi-conscious channeling)

สรุปประเภทของการเข้าทรง การทรงเจ้า หรือการเข้าผี มีความแตกต่างกันตาม ความหมายของละประเภทดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ การเข้าทรง หมายถึง การที่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติซึ่งได้แก่ ผีสางเทวดาหรือที่ เรียกกันทั่วไปว่าเจ้าหรือเทพ ทั้งที่เป็นชายหรือหญิง เด็กและผู้ใหญ่มาสั่งสู่หรือเข้าร่างของผู้ที่เรียกว่า ร่างทรง เพื่อติดต่อกับมนุษย์ รวมตลอดไปถึงการให้ความช่วยเหลือด้วยพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้นว่า รักษาความเจ็บป่วย ทำนายทายทักดวงชะตาราศี และแม้แต่การให้โชคลาภ โดยขณะที่ทำการเข้าทรง จะแสดงอาการให้เห็น เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียง และกิริยาอาการซึ่งจะแตกต่างไปจากเมื่อยังไม่ มีการเข้า^{๕๓} เป็นกระบวนการที่มนุษย์ที่เป็นสื่อ หรือ ตัวกลาง ถูกใช้เป็นเครื่องมือจากสิ่งที่เรียกว่า วิญญาณต่างๆ เพื่อนำเสนอข่าวสาร หรือ ทำให้มองเห็นผี หรือ การถ่ายทอดพลัง หรือแสดงตัวเพื่อ ทดสอบหรือชี้แจง ดังนั้น การเข้าทรงประกอบด้วย การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลในโลกนี้ (ร่างทรง หมอทรง) กับวิญญาณ (ผู้ติดต่อ) ซึ่งเป็นและมีพลังเกิดขึ้นร่วมด้วย ความแตกต่างระหว่างการติดต่อ ผ่านร่างทรง กับวิญญาณกระทำการเอง อยู่ที่การพูดที่แตกต่างกัน การเข้าทรงนั้น ร่างทรงทำร่างกายให้ ว่างเปล่าเป็นเวลาสั้นๆ เพื่อให้วิญญาณเข้าใช้ร่าง ใช้กลองเสียง ในการติดต่อสื่อสาร ผ่านทางร่างทรงสู่ สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มสารที่สื่อออกมาจะบอกเกี่ยวกับชีวิตเมื่อครั้งยังอยู่บนโลกมนุษย์ และอธิบายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับชีวิตทั้งบนโลกนี้และในโลกแห่งวิญญาณ^{๕๔} เป็นภาวะที่บุคคลหนึ่งมีสภาพทาง จิตใจและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่สามารถควบคุมตัวเองได้สูญเสียความสามารถในการรับรู้และ ความจำบางครั้งการที่บุคคลหนึ่งถูกวิญญาณเข้าสิงเป็นร่างทรงทำให้บุคคลนั้นสามารถกำหนดหรือ สร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมาโดยการบอกเล่าถึงอาการที่ถูกวิญญาณเข้าที่ไม่เป็นเพียงการเสนอ ภาพของสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้นแต่ยังเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์เข้ากับ

^{๕๓} วิรัช-นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, **การเข้าทรงและร่างทรง**, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๖.

^{๕๔} อัลเทีย, โรสแมรี, **The Eagle and the Rose- เรื่องจริงของร่างทรง**, แปลโดย ฉัตรนกร องคลังห์ , หน้า ๘๓ - ๒๕๙.

ประสบการณ์ที่ได้รับซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของการกระทำต่อไปดังนั้นการเข้าทรงจึงเป็นหนทางหนึ่งของการนำเสนอเอกลักษณ์บางลักษณะของบุคคล^{๕๕}

๒.๓.๒ การทรงเจ้า การทรงเจ้าคือวิธีการที่วิญญาณและโอปปาติกะใช้ในการสื่อสารโดยตรงกับมนุษย์เป็นรูปแบบที่มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมและอารยธรรมต่างๆ ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์สืบมาจนถึงทุกวันนี้^{๕๖} เป็นการติดต่อกับบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้วเพื่อยืนยันการมีอยู่ของชีวิตหลังความตาย และช่วยผู้ยังอยู่การนั่งเข้าทรงมิใช่การทำนายชะตาชีวิต แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อยืนยันชีวิตหลังความตาย และการพยายามติดต่อกับวิญญาณโดยวิถีธรรมชาติมีความบริสุทธิ์ และไม่หวังผลคนทรงทั่วไปสามารถควบคุมตัวเองได้เพียงส่วนเดียวในขณะที่กำลังเข้าทรงพวกเขาอาจมีความสามารถพิเศษในการเป็นคนทรงและให้ความช่วยเหลือผู้คนมาแล้วมากมายแต่ก็ยังคงมีจิตสำนึกบางส่วนที่ถูกกลบฝังออกไปในขณะที่กำลังประทับทรงซึ่งทำให้คนทรงอยู่ในภาวะกึ่งไม่รู้สึกรู้ตัว

การประทับทรงก็มีความหมายเช่นเดียวกับการทรงเจ้า แต่ก็มีบางท่านให้ความหมายที่แตกต่างออกไปว่าประทับทรงคือภาวะที่เกิดจากการสะกดจิตตนเองที่นานไปจะเชื่อและหลงว่าตนเองเป็นวิญญาณหรือเทพเจ้าองค์นั้นการใช้จิตได้สำนึกไม่ว่าลักษณะใดเป็นการปิดมิติการรับรู้ของจิตจึงมักเกิดโหมะโดยจะหลงใหลกับอำนาจทางจิตบรรดาศาสนาที่เน้นการหลุดพ้นพ้นจากการผูกพันทางจิตจะต่อต้านความคิดเรื่องการใช้อำนาจจิตได้สำนึกเนื่องจากเห็นว่าเป็นการสร้างจิตอวิชชาขึ้นแต่จะใช้วิธีพัฒนาจิตสำนึกให้อำนาจเหนือจิตได้สำนึกในระดับเบ็ดเสร็จ^{๕๗}

การเข้าประทับทรงก็ต้องทำร่างกายให้สะอาดด้วยการอาบน้ำล้างหน้าล้างมือล้างเท้า แขนขาให้สะอาดและทำให้สะอาดด้วยการสวดมนต์ไหว้พระทำให้สงบรอคอยอยู่เมื่อเข้าทรงแล้วจะมีอาการให้เห็น เช่น หาว เรอ อาเจียน ฯลฯ เมื่อเข้าทรงเต็มที่ก็จะลุกขึ้นเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นเครื่องทรงที่เตรียมไว้อีกปฏิกิริยาและน้ำเสียงของร่างทรงจะผิดไปจากเดิมขึ้นกับชนิดผีที่เข้าและแต่ละรายน่าสังเกตว่าในการเข้าทรงไม่มีกิริยาอาการใดๆ ที่น่าตระหนกตกใจเลยไม่มีการตัวสั่นอย่างมากมายไม่มีการส่งเสียงดังอาละวาดหรือแสดงอำนาจเหนือมนุษย์ด้วยวิธีการรุนแรง เช่น แทะลิ้น เชือดแขนกรีดเลือดหรือกระโดดโลดเต้นใดๆ ทั้งสิ้นอนึ่งการเข้าทรงประจำวันก็มีได้มีเพลงดนตรีหรือ

^{๕๕} Capazano V and Vivian Garrison (Eds), Cases Studies in Spirit Possession, p.10. อ้างใน, พระเทียรวิทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๒๒-๒๔.

^{๕๖} Richard Lawrence, **Unlock Your Psychic Powers-ศาสตร์แห่งพลัง**, แปลโดยสมชายสัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์พรินติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔-๑๑๐.

^{๕๗} ปาปรุส, “ศาสตร์ปาฏิหารย์”, **อุณมิลิต**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๐ (มีนาคม ๒๕๔๓) : ๖๙.

เสียงอื่นใดมาช่วยประกอบในการเข้าทรงเลย สุรายาเมาสมุนไพรมากมาย ที่อาจมีผลในการกล่อมประสาทก็ไม่ใช่^{๕๘}

๒.๓.๓ การเข้าผี เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านในเมืองทั่วไป เป็นการเชื่อมต่อบริเวณระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างลัทธิผี พราหมณ์กับพระพุทธศาสนา กับความเชื่อสมัยใหม่ที่เป็นวัตถุนิยม (พุทธพาณิชย์) แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีจะเป็นข้อเฉพาะท้องถิ่น เช่น ผีพ่อน ผีฟ้า แต่ละถิ่นจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา มีความเชื่อที่หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี จึงเป็นองค์ประกอบย่อยของศาสนา^{๕๙} และอาจกล่าวได้ว่าการเข้าทรงเป็นเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์

ผีเข้า (Spirit Possession) ผี^{๖๐} น. สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับมองไม่เห็นตัวแต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้มีทั้งดีและร้ายสิ่งสำคัญของผีที่เป็นจุดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้แก่ผีเข้ามีทั้งผีดีผีร้ายและผีหลอกผีเข้าพบได้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ ผีที่เข้าโดยสมัครใจจะให้เข้าได้แก่ผีบรรพบุรุษมาเข้าเป็นครั้งคราวเมื่อเกิดมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นหรือผีเข้าแบบเชื่อเชิญให้เข้ามาเพื่อก่อให้เกิดผลบางประการเช่นในลักษณะที่เรียกว่าทรงเจ้าซึ่งมีอยู่ทั่วไปในประเทศไทยเราผีเข้านั้นจะมีวงค์หรือไม่มีวงค์ก็ได้ทั้งนี้ขึ้นกับความเชื่อถือเป็นหลักในการพิจารณา

ร่างทรง คนทรง หมอทรง หรือ สื่อ มีความหมายเหมือนกันคือ มนุษย์ทุกเพศวัยที่เป็นสื่อหรือตัวกลางเพื่อให้สิ่งภายนอกที่มีอยู่เหนือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั่วไปของมนุษย์และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือร่วมกันเรียกรวมๆ ว่า “องค์” หรือ “วิญญาณ” ไม่ว่าจะเป็นผี/เทพเข้ามาสิงสู่เพื่อติดต่อกับมนุษย์ในโลกได้ไม่ว่าเขาจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม และการติดต่อนั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่จะมีคุณและโทษต่อมนุษย์ได้ เช่น ทำนายโชคชะตาให้คำแนะนำในทุกเรื่องทางไสยศาสตร์ บอกหาย รักษาโรคภัย แสดงธรรมสร้างกุศลบารมี ขอส่วนบุญเจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น^{๖๑} ในการติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่หลายวิธี เช่น การถอดจิต การโหราจิต การสัมผัสจิต การเข้าฝัน และการเข้าทรงการเข้าทรงก็คือ เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำการสะกดจิตของร่างทรงที่แสดงเจตจำนงสมัครใจที่จะเป็นร่างทรงให้จิตของผู้ที่เป็นร่างทรงอยู่ในอาการครึ่งหลับครึ่งตื่นแต่

^{๕๘} ฉลาดชาย รมิตานนท์ , “ผีเจ้านาย”, (กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซทพริ้นท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๕๙} ดร.พัฒนา กิตติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิ พิธี และวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย”, ใน X-Cite ไทยโพสต์, (๒๘ เมษายน ๒๕๕๓) : ๑-๒.

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๕๒, หน้า ๗๓๕.

^{๖๑} พระเชยวิริทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์), หน้า ๑๖-๑๗.

ควบคุมตัวเองไม่ได้ ผู้ประกอบพิธีจะอัญเชิญดวงจิตของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็จะเข้าประทับอยู่ในร่างทรง

แต่ในกรณีที่ผู้ไม่เคยผ่านการฝึกจิต ไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทวดา ด้วยวิธีการดังกล่าวได้ ถ้าหากว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เทวดา มีความประสงค์จะติดต่อสื่อสารกับผู้นั้น เพื่อบอกกล่าวเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้รู้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เทวดา ก็อาจติดต่อสื่อสารโดยตรงด้วยวิธีการพิเศษ เช่น การสร้างนิมิต หรือที่เรียกกันว่า ลางสังหรณ์ คลจิตรลใจให้รู้ แต่การติดต่อ-สื่อสารด้วยการสร้างนิมิต อาจต้องตีความหมายด้วยตนเองจึงมีความผิดพลาดสูง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เทวดา อาจใช้วิธีการพิเศษและน่าเชื่อถือกว่า การสร้างนิมิต ก็คือ “การเข้าทรง” ด้วยเหตุนี้คนโบราณจึงเรียกการติดต่อสื่อสารกับเทวดาว่า “การทรงเจ้า” ส่วน “การเข้าผี” หมายถึง “ถูกผีเข้าสิง” ซึ่งเป็นวิญญาณชั้นต่ำ หรือ พวกรเปรต อสุรกาย สัตว์นรก ใช้วิธีการจุ่มบิบบ้างคับ “จิต” ของผู้ที่มีจิตอ่อนแอให้เคลิ้มหลับไปชั่วขณะหนึ่ง แล้ววิญญาณของผีเข้ามาสิงอยู่ภายในร่างกาย ควบคุมบังคับให้กระทำไปโดยไม่รู้ตัวตกเป็นทาสทางจิตของวิญญาณชั้นต่ำ เรียกกันว่า “ผีเข้า” ร่างกาย ควบคุมบังคับให้กระทำไปโดยไม่รู้ตัวตกเป็นทาสทางจิตของวิญญาณชั้นต่ำ เรียกกันว่า “ผีเข้า” หรือ “ผีสิง” แต่ในกรณี “การเข้าทรง” เป็นเรื่องที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เทวดา ขอยืมร่างของผู้ที่สมัครใจเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง^{๖๒}

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปว่าการเข้าทรงสามารถแบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท คือการเข้าทรง การทรงเจ้า การเข้าผี การเข้าทรง การทรงเจ้า หรือ การเข้าผี มีความหมายที่ไม่เหมือนกันโดยจำแนกจากการประทับร่างทรงของลำดับชั้นของเทพ เทวดา หรือผีชั้นต่ำ ในการเข้าทรงการประทับร่างทรงของแต่อย่างใดก็ไม่เหมือนกัน และจุดมุ่งหมายในการมาเข้าทรงอาจเหมือนหรือแตกต่างกัน

๒.๔ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในการเข้าทรง

การทรงเจ้านั้นเป็นพิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมีการสั่งสมสืบทอดประสพการณ์เรื่องราวเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้มาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวมีการถ่ายทอดและได้รับการยอมรับจากชุมชน ทั้งในส่วนของความเป็นร่างทรงที่ต้องผ่านกระบวนการต่างๆ ภายใต้ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ที่สอดคล้องกับระบบต่างๆ ของสังคม เช่นกันกับการที่บุคคลยอมรับในการทรงเจ้านั้นมาจากสาเหตุของการได้รับการขัดเกลาจากประสพการณ์ การสังเกตการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม^{๖๓}

^{๖๒} สรรเพชญ ธรรมาธิกุล, “ความจริงความลับเรื่องการเข้าทรง”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.suriyunjuntra.com [๒๓ เมษายน ๒๕๕๕].

^{๖๓} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๐ - ๑๒๐.

๒.๔.๑ ความหมายของพิธีกรรม (Ritual)

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียมหรือระเบียบทางสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ ซึ่งลักษณะสำคัญของพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเรื่องผี ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นถึงความมหัศจรรย์หรือความสำคัญของอำนาจต่างๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขามหรือให้ความเคารพนับถือด้วย^{๖๔}

พิธีกรรม หมายถึง การบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆที่ปฏิบัติในทางศาสนา^{๖๕} เป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่างๆ และคำว่าพิธีการ (Rite) หมายถึงพิธีตามประเพณีทางศาสนา หรือในโอกาสสำคัญพิธีกรรมจะก่อให้เกิดอำนาจพิเศษขึ้นมาเป็นการเพิ่มสีสันและพลังอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิตประจำวัน^{๖๖} เป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี^{๖๗}

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียมหรือระเบียบทางสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ ซึ่งลักษณะสำคัญของพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความสำคัญของอำนาจต่างๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขามหรือให้ความเคารพด้วย^{๖๘}

มนุษย์เชื่อว่าพิธีกรรมจะเป็นวิธีที่ใช้ในการ “ต่อรอง” หรืออีกนัยหนึ่ง “ควบคุม” อำนาจเหนือธรรมชาติให้ช่วยบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆ ตามที่มนุษย์ร้องขอหรือบนบาน พิธีกรรมจึงเป็นสื่อและวิธีการสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารและต่อรองกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้พิธีกรรมเป็นหลักประกันให้กับจิตใจว่า เมื่อประกอบพิธีกรรมแล้ว ผีทั้งหลายคงได้ยินคำบนบานและคงช่วยมนุษย์ ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่สร้างความอบอุ่นทางใจแก่มนุษย์^{๖๙}

^{๖๔} อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๙๗.

^{๖๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘๘.

^{๖๖} Richard Lawrence, Unlock Your Psychic Powers – ศาสตร์แห่งพลัง, แปลโดยสมชายสัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๖๗} Denny Sargent, Global Ritualism พิธีกรรมของโลก, แปลโดยทิพย์อาภา (นามแฝง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัททุนพิบลิชซิงจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙-๓๕.

^{๖๘} อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๙๗.

^{๖๙} วรณทิพย์ ทองสาว และอังคณา นันท์ธิพาพรรณ, บรรณาธิการ, เอกสารการสอนชุดวิชา ๑๒๓๐๔, “ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี : สาขาวิชาศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๙.

พิธีกรรมสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติมีรายละเอียดดังนี้

๑. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นพิธีกรรมอันเนื่องด้วยผีมักเป็นพิธีกรรมในเรื่องการเคารพนับถือบูชาบรรพบุรุษรวมไปถึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องสุขภาพและความเจริญก้าวหน้าของชีวิต เช่นเมื่อใดที่ชาวบ้านสังเกตว่าลูกหลานหรือคนใกล้ชิดมีอาการเซื่องซึมเบื่ออาหารหรือเป็นโรคเรื้อรังมักถูกมองว่าถูกผีเข้าเมื่อนั้นหมอผีหรือร่างทรงจะเข้ามามีบทบาทซึ่งหน้าที่ของหมอผีหรือร่างทรงก็คือคนกลางในการติดต่อกับผีและต่อรองกับผีให้เลิกรบกวนคนไข้^{๗๐}

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเป็นการแสดงให้เห็นร่องรอยของความเชื่อในการให้ความสำคัญต่อระบบเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากระบบความเชื่อดังกล่าวแสดงให้เห็นการเคารพบรรพบุรุษของตนเอง พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือกันอยู่ในกลุ่มชนที่มีชนบทรอบคอบ ประเพณีที่รักษาลักษณะของเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมของตนเอง เช่น พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า หรือพิธีเลี้ยงผีตระกูลในภาคเหนือ เป็นต้น^{๗๑}

๒. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติเป็นพิธีกรรมที่แสดงความเคารพต่อธรรมชาติเนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถกำหนดอนาคตหรือบีบบังคับเอาชนะธรรมชาติได้นั่นเอง การจำนนอ่อนน้อมต่อผีจึงบ่งบอกถึงความเข้าใจของมนุษย์ในการเรียนรู้ความเป็นไปของธรรมชาติผ่านมุมมองความเชื่อเรื่องผีอย่างเป็นระบบขั้นตอนซึ่งมักแสดงออกเป็นรูปธรรมการเคารพธรรมชาติและยกย่องนับถือผีประเภทต่างๆ ที่สามารถบันดาลทั้งความสุขไม่ว่าจะเป็นป่าเขาต้นไม้สายน้ำแผ่นดิน ฯลฯ ด้วยการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ “อำนาจ” ที่สถิตอยู่ในธรรมชาติ^{๗๒}

ส่วนประกอบของพิธีกรรมได้แก่ศาสนาพลังแห่งเวทมนตร์วัฒนธรรมและประเพณีซึ่งรวมกลุ่มกันขึ้นเป็นสัญลักษณ์และพิธีกรรม^{๗๓} และส่วนที่เป็นหัวใจของพิธีกรรมคือขั้นตอนของพลังลับซึ่งก็คือการมองโลกให้ลึกลงไปจนถึงความเป็นจริงที่ซ่อนอยู่^{๗๔}

^{๗๐} Kirsch, Thomas. ๑๙๗๗. “Complexity in the Thai Religious System: An Interpretation” in *Journal of Asian Studies* xxxvi, ๒๔๑-๒๖๖. อ้างในปริญญญา บุญมาเลิศ, “คำเรียกผีและความเชื่อเรื่องผีในภาษาไทยถิ่นเหนือในหมู่บ้านป่าเส้าหลวงตำบลสันปูเลยอำเภออดยสะเขตจังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑.

^{๗๑} ปราณีวิชิต, “สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์”, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๓.

^{๗๒} เอกวิทย์ณกลาง, *ภูมิปัญญาล้านนา*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

การประกอบพิธีกรรมมี ๓ ลักษณะคือ

๑. การประกอบพิธีกรรมโดยกลุ่มคนมีพระหรือผู้นำกลุ่มนั้นๆ เป็นผู้นำในพิธี
๒. หมอผีหรือผู้ขมังเวทย์ร่วมกันประกอบพิธีกรรมโดยแต่ละคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แม้ว่าบางคนอาจจะมีตำแหน่งสูงกว่าคนอื่นๆ

๓. การประกอบพิธีกรรมส่วนตัวของหมอผีหรือผู้ขอพรเช่นการติดต่อกับเทพเจ้าของชาวอินเดียแดงการติดต่อกับพระเยซูคริสต์โมฮัมหมัดพระกฤษณะ ฯลฯ^{๗๕} การประกอบพิธีกรรมต้องทำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีการขับไล่สิ่งชั่วร้าย

โฮวาร์ดคอฟแมน (Howard Kaufman) ได้จำแนกพิธีกรรมในลักษณะพุทธศาสนาแบบชาวบ้านสังคมไทยออกเป็น ๔ แบบดังนี้

๑) พิธีกรรมทางพุทธศาสนาคือการทำบุญที่วัดซึ่งเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์หรือพระพุทธรูปโดยตรง

๒) พิธีกรรมแบบพราหมณ์-พุทธเช่นพิธีกรรมในประเพณีสงกรานต์การสาดน้ำถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในพระยานาคให้น้ำก็เป็นความเชื่อตามตำนานพราหมณ์และการลอยกระทงเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

๓) พิธีกรรมแบบพราหมณ์-ไสยศาสตร์คือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนเช่นการเกิดการโกนจุกการแต่งงานการขึ้นบ้านใหม่และการตายส่วนมากประกอบพิธีกรรม มักทำกันที่บ้านรวมทั้งการบูชาพระภูมิเจ้าที่ด้วย๔) พิธีกรรมทางไสยศาสตร์คือพิธีกรรมเกี่ยวกับการเช่นผีและเจ้า พ่อเจ้าแม่ เช่น การเช่นไหว้ของชาวประมงในการออกทะเลหรือการเช่นไหว้ของชาวไร่ชาวนาเพื่อให้พืชผลงอกงามดี^{๗๖}

ลักษณะพิธีกรรมพื้นฐานในการเข้าทรงคือ

๑. การเรียกหรือการอัญเชิญเป็นการนำหรือเรียกพลังวิญญาณเทพเทปิกามีฯลฯ จาก “ข้างนอก” ให้ “เข้ามา” แน่นนอนสิ่งที่ถือว่ามาจากข้างนอกและเข้ามาย่อมเป็นเรื่องของพลังจิต

๒. การปลุกหรือกระตุ้นเป็นการนำหรือเรียกพลังหรือวิญญาณฯลฯ จาก “ข้างใน” ให้ “ออกมา” เป็นเรื่องของพลังที่เหนือจิต

๓. ไสยศาสตร์เป็นการปรับเปลี่ยนด้วยความมุ่งมั่นความรู้และการกระทำเปลี่ยนได้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและจิตใจนอกจากนี้พิธีกรรมทุกชนิดมีพลังจากสมองเป็นส่วนเสริมไม่ว่าจะในด้านบวกหรือ

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗-๑๕๒.

^{๗๖} อมรา พงศาพิชญ์, “หน่วยที่ ๗ พุทธศาสนาชาวบ้าน” ในเอกสารการสอนชุดความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัซสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๖๙-๒๗๐.

ด้านลบก็ตามพลังจากร่างกายโดยการควบคุมลมหายใจและพลังจากคำพูดเป็นพลังของคลื่นเสียงในพิธีกรรมสันตะเทือนจนถึงระดับหนึ่งจะทำให้บรรยากาศและจิตใจกลมกลืนกันจิตจะตกอยู่ในภวังค์และเปลี่ยนสภาวะได้พลังคำพูดจึงมีผลต่อพิธีกรรมมาก^{๗๗}

สุวิทย์ทองศรีเกตุ อธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชนบางพิธีก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริมบางพิธีก็รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์โดยตรงที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์สนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่าพิธีกรรมในศาสนาพุทธกล่าวคือพิธีกรรมและคำสอนในศาสนาพุทธมุ่งด้านจริยธรรมและการใช้เหตุผลโดยเน้นการพึ่งตนเองหรือสติปัญญาของมนุษย์การทำพิธีจึงมีลักษณะเป็น “บุญ” คือมุ่งความสุขใจที่ได้กำจัดกิเลสของตนเองมากกว่าอย่างอื่นเช่นพิธีทอดกฐินพิธีทอดผ้าป่าเป็นต้นส่วนพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์แสดงถึงการยอมรับความมีอยู่ของอำนาจภายนอกในรูปแบบต่างๆ ลักษณะของพิธีมุ่งสร้างอำนาจภายนอกที่เหนือกว่าเช่นอำนาจของเทพเจ้าเพื่อกำจัดปกป้องอำนาจภายนอกที่ร้ายแรงอย่างอื่นและให้อำนาจที่เหนือกว่านี้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบพิธีด้วยลักษณะพิธีจึงแสดงให้เห็นความสูงต่ำระหว่างสิ่ง ๒ สิ่งเช่นผีกับเทวดาสวรรค์กับนรกข้างขึ้นกับข้างแรมเป็นต้นสิ่งที่สูงกว่าได้รับการมองว่าเป็นสิ่งที่เปี่ยมมงคลและบริสุทธิ์^{๗๘}

พิธีกรรมมีความสำคัญมากในทางศาสนาหลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงเรื่องพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องที่มีอำนาจสำหรับมนุษย์ได้ใช้สร้างความยิ่งใหญ่พิธีกรรมจึงเป็นของทั้งไม่ได้ในทางจิตวิทยาการประกอบพิธีกรรมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มุ่งจิตใจชุมชนได้ในขณะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกคนจะเงยบกริบและทำในสิ่งเหมือนกันพร้อมเพียงกันซึ่งดูแล้วน่าเลื่อมใสพอทำบ่อยๆ เข้าก็จะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ทางใจขึ้นพิธีกรรมมักเกิดจากประสบการณ์และความเชื่อของมนุษย์นำไปสู่การสร้างสิ่งเคารพบูชาจากนั้นจึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาจึงกล่าวได้ว่าความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมขึ้นพระพุทธศาสนามีพิธีกรรมต่างๆ มากมายซึ่งมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกทางศาสนาและมีผลกระทบต่อระบบร่างกายจิตใจและพหุวิสัยภาพของมนุษย์เช่นการสวดมนต์ ฯลฯ เมื่อคนมีจิตสำนึกที่ดีทางศาสนาจะเห็นว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่พึ่งทางใจเป็นหลักที่ใช้ในการจัดทุกข์เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มุ่งทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นสิ่งที่ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุขเป็นหลักในการดำรงชีวิตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นการกระทำในสิ่งที่คิดว่าจะเป็ผลดีแก่ส่วนรวมและการสร้างความรู้สึกทางด้านดีเกี่ยวกับศาสนานี้จึงควรสร้างด้วยการมีพิธีกรรมการสวดมนต์เป็นสิ่งที่สำคัญซึ่งจะ

^{๗๗} Denny Sargent, *Global Ritualism พิธีกรรมของโลก* แปลโดยทิพย์อาภา (นามแฝง), หน้า ๑๖๒.

^{๗๘} สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๓๙-๔๙.

ขาดเสียมิได้นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีส่วนช่วยให้ศาสนาคงอยู่ได้เพราะมีส่วนช่วยในการรวมมวลชนเข้าด้วยกันให้เป็นหน่วยเดียวกันมีความรู้สึกร่วมกันทำให้ศาสนานั้นคงและอยู่คู่มนุษยชาติต่อไป^{๗๙}

๒.๔.๒ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าทรง

พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่สืบทอด กันมาในเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง รวมทั้งเรื่องเกี่ยวเนื่องต่างๆ การปฏิบัติดังกล่าวนี้กระทำในโอกาสต่างๆ โดยร่างทรง และ/หรือ ประชาชน และสามารถกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้^{๘๐}

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าทรงนั้นแต่ละสำนักทรง ส่วนมากจะมีพิธีกรรมเหมือนกันเช่น พิธีกรรมการครอบครู พิธีตั้งหิ้งเจ้า พิธีไว้ครูประจำปี ฯ แต่พิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้มีความแตกต่างกันแล้วแต่จะเป็นการเข้าทรงประเภทไหนซึ่งแบ่งได้ออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. พิธีกรรมของร่างทรงประเภทพรหม
๒. พิธีกรรมของร่างทรงประเภทเทพ

และประเภทของพิธีกรรมก็แบ่งออกเป็น ๒ พิธีกรรม คือ (๑) พิธีกรรมที่เป็นส่วนของร่างทรงที่ต้องกระทำ และ (๒) พิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ

(๑) พิธีกรรมที่เป็นส่วนของร่างทรงที่ต้องกระทำหลังจากรับเป็นร่างทรง มีดังนี้คือ

๑.๑ พิธีครอบครู

เมื่อผู้ที่ถูกเจ้าหรือเทพเลือกเป็นร่างทรง ได้ทราบถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยของตนว่าเกิดจากการที่เจ้าต้องการให้เป็นร่างทรง พร้อมทั้งได้ทราบว่าเจ้าเป็นใครและประสงค์สิ่งใดแล้ว ต่อจากนั้น ครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่เชิญเจ้าให้มาเจรจากลลงกับญาติพี่น้องของร่างทรงก็จะทำการกำหนดวันเวลา ที่จะต้องทำพิธีครอบครู อันเป็นพิธีกรรมที่สำคัญ สำหรับผู้ที่เป็ร่างทรงใหม่

พิธีครอบครูนั้น นอกจากทำให้ร่างทรงใหม่มีครูคอยช่วยแนะนำอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องการเข้าทรง แล้วยังเป็นการโน้มน้าวจิตใจของผู้ที่เป็นร่างทรงใหม่ ให้เกิดความเชื่อมั่นในการเป็นร่างทรง และสร้างความผูกพันว่าตนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมของร่างทรงแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ในหมู่ร่างทรงทั้งหลายยังมีความเชื่อกันว่าเมื่อทำพิธีครอบครูเรียบร้อยแล้ว ร่างทรงใหม่จะเป็นร่างที่สมบูรณ์ และจะหายหรือทุเลาจากอาการเจ็บป่วย อีกทั้งจะไม่ถูกทั้งเจ้าหรือผีที่วนเวียนอยู่ในสถานที่ทั่วไปเข้าสิงซึ่งจะทำให้วิกลจริตได้ ในขณะที่เดียวกันการทำพิธีครอบครูยังถือกันว่าเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของด้า

^{๗๙} นภาจรี นาเบัญผล, อมรรัตน์ จันทรเทียสว่าง, จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กองทุนปัทราเวน, ๒๕๓๗), หน้า ๔๓ – ๕๖.

^{๘๐} นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรงความเชื่อพิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

ที่มาเข้าทรงว่าเป็นเจ้าของร่างทรงใหม่นั้น ซึ่งเมื่อผ่านพิธีครอบครูไปแล้วเจ้าหรือเทพหรือผีอื่นๆ ก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะจับจองแสดงความเป็นเจ้าของร่างทรงนั้นได้อีกต่อไป

พิธีครอบครูของการเข้าทรงประเภทเทพ กับประเภทพรหมส่วนใหญ่ก็คล้ายคลึงกัน คือหลังจากที่จุดธูปเทียน บูชาพระและบูชาหิ้งเจ้าของครูแล้วผู้ที่เป็นครูจะเข้าทรง และทำการเชิญเจ้าองค์ใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นหัวหน้า หรือเชิญเจ้าทุกองค์ของผู้ที่เป็นร่างทรงใหม่ให้มาเข้าทรงหรือประทับทรงในร่างของผู้ที่เป็นร่างทรงใหม่แล้วแต่กรณี

สำหรับข้อแตกต่างระหว่างพิธีครอบครูของการเข้าทรงประเภทเทพและประเภทพรหมคือ หากเป็นการเข้าทรงประเภทเทพเจ้าที่ถูกเชิญมาเข้าทรงในร่างทรงใหม่ดังกล่าว ก็จะทำกร่ายรำหน้าหิ้งเจ้าของครู จากนั้นก็ทำพิธีรับเครื่องเช่นไห้ว ซึ่งรวมทั้งเครื่องเช่นไห้วที่เป็นเหล่าด้วย ส่วนการเข้าทรงประเภทพรหมจะไม่มีการร่ายรำและไม่มีการรับเครื่องเช่นไห้วที่เป็นเหล่า

๑.๒ พิธีตั้งหิ้งเจ้า

หลังจากที่ร่างทรงใหม่ได้ผ่านพิธีครอบครูแล้ว ยังมีพิธีกรรมที่สำคัญสำหรับร่างทรงใหม่ที่จะต้องทำและหลีกเลี่ยงได้ยาก นั่นคือ พิธีตั้งหิ้งเจ้า เจ้าหรือเทพทุกพระองค์ของร่างใหม่จะใช้ขันธ ๕ หรือบายศรีพรหมแล้วแต่กรณีเป็นที่ประทับชั่วคราวเพื่อให้ร่างใหม่นำบ้านไปบูชาและทำพิธีตั้งหิ้งเจ้าของตนเองต่อไป ซึ่งการตั้งหิ้งเจ้าของร่างทรงใหม่นี้จะได้รับคำแนะนำจากครูซึ่งส่วนใหญ่ครูของร่างทรงจะมาทำพิธีตั้งหิ้งให้ด้วยลักษณะและส่วนประกอบของหิ้งเจ้าของการเข้าทรงประเภทเทพและประเภทพรหมนั้น มีความแตกต่างกันไป ดังนี้

หิ้งประเภทพรหม หิ้งประเภทพรหมจะประกอบด้วยรูปปั้นพระพรหม ฉัตรคู่ บายศรีหลักคู่ บายศรีพรหม มีพัดโบกคู่ หมอนขวาน มีผ้าขาวปูลาดสำหรับจ้้ามาประทับ รวมทั้งมีกระถางรูปเชิงเทียน แจกัน แก้วน้ำ และโถน้ำมนตร์ เป็นต้น สี่ที่ใช้กับหิ้งประเภทพรหมส่วนใหญ่จะเป็นสี่เงินและสี่ทอง ทั้งนี้เพราะส่วนประกอบต่างๆ ของหิ้งเจ้า เช่น บายศรี ฉัตรคู่ และพัดโบกคู่ล้วนทำจากกระดาศสี่เงินปละสี่ทองแทนการใช้ใบทองสด ดังนั้น หิ้งประเภทพรหมจึงมีลักษณะค่อนข้างเรียบ

หิ้งประเภทเทพ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยรูปปั้นเจ้าหรือเทพ เช่น รูปปั้นกษัตริย์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปปั้นรัชกาลที่ ๕ รูปปั้นกุมารไว้มจกและฤาษี นอกจากนี้ยังมี ขันธ ๕ บายศรีหลัก ๒ ข้างฉัตรคู่ ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง กระถางรูปเชิงเทียน แจกัน แก้วน้ำ ขวดใส่เหล้า โถน้ำพร (น้ำมนต์) ในบริเวณหิ้งประเภทเทพมีผ้าแดงปูและพันอยู่รอบหิ้งรวมทั้งมีสายสิญจน์พันรอบหิ้งด้วย และมีการนำดอกหมากหรือดอกมะพร้าวผูกไว้ ข้างหิ้ง มีข้าวตอกดอกไม้ หมากพลู บุหรี่ รวมทั้งเหรียญโปรยตอกอยู่ทั่วหิ้ง สำหรับสี่ของหิ้งประเภทเทพส่วนใหญ่นิยมใช้สี่เงินและสี่ทอง เป็นต้น

๑.๓ พิธีไหว้ครูประจำปี

หลังจากร่างทรงผ่านพิธีครอบครูและมีการตั้งหิ้งเจ้าของตนเองแล้วจึงนับได้ว่าร่างทรงนั้นเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ และสิ่งที่เป็นภาระหน้าที่ตามมาก็คือ ในทุกๆ ปี ร่างทรงต้องทำพิธีไหว้ครูซึ่งเรียกกันติดปากว่า “งานปี”

พิธีไหว้ครูประจำปีเป็นพิธีที่แสดงความเคารพบูชาเจ้าหรือเทพที่เป็นครูทั้งหลาย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นพิธีไหว้ครูประจำปีประเภทเทพหรือประเภทพรหม ก็จะมีครูเดียวกัน คือไหว้ฤาษีทั้ง ๑๐๘ ตน ที่สำคัญได้แก่ ฤาษีนารอด ฤาษีนารายณ์ ครูวาน คุรุยา และครูเวทมนตร์คาถา เป็นต้น รวมไปถึงแสดงความเคารพบูชาเจ้าที่เข้ามาเข้าทรงในร่างของร่างทรงด้วย

พิธีไหว้ครูประจำปีนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับร่างทรงทุกคนที่จะต้องจัดให้มีขึ้นทุกปี เพราะเป็นพิธีที่เน้นหรือย้ำเตือนผู้ที่เป็นร่างทรงให้ยอมรับสภาพ การเป็นร่างทรง พร้อมทั้งตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของร่างทรงแต่ละคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งร่างทรงที่ต้องเข้าทรงเพื่อรับแขกหรือให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป เช่นร่างทรงที่ให้บริการด้านรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือพยากรณ์ดวงชะตาจะต้องจัดให้มีขึ้นทุกปี

มีข้อยกเว้นบางประการ นั่นก็คือเฉพาะร่างทรงที่ไม่ได้รับแขกหรือไม่ได้ให้บริการประชาชนอาจไม่จัดพิธีไหว้ครูประจำปีก็ได้ แต่จะต้องเคารพบูชาสักการะหิ้งเจ้าของตนเป็นประจำ และอาจทำพิธีไหว้ครูทุก ๓ ปี ก็ได้ แต่สำหรับร่างทรงที่ไม่อาจจัดพิธีไหว้ครูของตนเองขึ้นได้เนื่องจากความไม่พร้อม ไม่ว่าจะเป็นความไม่พร้อมในเรื่องเวลา หรือเรื่องการเงินก็สามารถไปทำพิธีไหว้ครูร่วมกับร่างทรงอื่น หรือไปทำพิธีไหว้ครูร่วมกับร่างทรงที่เป็นครูของตนก็ได้

(๒) พิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ

บรรดาผู้ที่เป็นร่างทรงและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเชื่อว่ามีสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ การที่เจ้ามาจับทรง สาเหตุประการแรกเนื่องมาจากเจ้าต้องการมาคุ้มครองปกป้องรักษาและช่วยเหลือร่างทรงที่เจ้าเข้าร่างทรงนั้น ด้วยเหตุที่เจ้าที่เข้ามาเข้าทรงกับร่างทรงได้เคยมีความสัมพันธ์กันมาในอดีตชาติส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งคือ เจ้าต้องการมาช่วยเหลือมนุษย์ในสังคมหรือประชาชนทั่วไปให้พ้นทุกข์เท่าที่เจ้า สามารถจะทำได้ อันถือว่าการสร้างสมบารมีของเจ้าหนทางหนึ่ง

วิธีการหนึ่งของการมาช่วยเหลือมนุษย์ในสังคมดังกล่าวนี้ ก็คือการที่เจ้ามาเข้าทรงเพื่อให้บริการแก่ประชาชนผู้มารับบริการ ซึ่งสามารถจำแนกการให้บริการเพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนออกเป็น ๖ ประเภท ได้แก่

๒.๑ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นการเข้าทรงของเจ้าเพื่อบำบัดรักษาผู้มารับบริการที่เจ็บป่วยทั้งร่างกาย และ/หรือทางใจ เช่น ให้ช่วยรักษาอาการปวดหัว ปวดหลัง ปวดขา หรือปวดท้อง เป็นต้น ผู้มารับบริการบางรายมาขอให้เจ้าช่วยขับไล่ผีหรือ ช่วยแก้เวทมนตร์ที่ตนได้รับหรือเชื่อว่าได้รับจากศัตรูของตน สำหรับวิธีการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บของเจ้าแต่ละองค์อาจแตกต่างกันไป

เช่น ใช้วิธีพอกแปะ รดน้ำมันตร์ ซึ่งเจ้าเรียกว่าน้ำพร ให้น้ำพรไปตีมกีน บอกตัวยาให้ไปซื้อกินให้ไปจุด
รูปเทียนขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มารับบริการไปล่วงเกิน ให้ไปบนบานศาลกล่าวหรือไปแก้บนที่ค้างไว้

๒.๒ การพยากรณ์ดวงชะตา ผู้มารับบริการอาจมาขอรับบริการจากเจ้าให้ช่วยทำนายดวง
ชะตาของตนเองและครอบครัว บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือดวงชะตาของบ้านเมือง เรื่องที่ผู้รับบริการมา
ให้เจ้าช่วยพยากรณ์นั้นครอบคลุมตั้งแต่เรื่องเล็กไปจนถึงเรื่องใหญ่ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึง
ระดับชาติ เช่น เรื่อง ของสูญหาย เรื่องบุตรภรรยาหรือสามี เรื่องการซื้อขายทรัพย์สินและเรื่องการ
สมัครรับเลือกตั้ง

สำหรับวิธีการพยากรณ์ของเจ้าส่วนใหญ่จะเริ่มด้วยการถามวันเดือนปีเกิด เวลาเกิด หรือ
เวลาตกฟากของผู้มารับบริการ หรือเจ้าบางองค์อาจถามบ้านเลขที่ ปละทิศทางที่บ้านผู้มารับบริการ
ตั้งอยู่ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนายนอกจากนี้เจ้าบางองค์อาจทำนายดวงชะตาของผู้มารับ
บริการโดยดูจากน้ำตาเทียน ที่หยดลงในขันน้ำพร หรือทำนายด้วยวิธีนั่งทางในโดยไม่จำเป็นต้องถาม
ถึงวันเดือนปีเกิดของผู้มารับบริการ

๒.๓ การสะเดาะเคราะห์ เจ้าบางองค์อาจรับสะเดาะเคราะห์ให้แก่ผู้มารับบริการซึ่งส่วน
ใหญ่เจ้าที่รับสะเดาะเคราะห์จะรับทำการพยากรณ์ดวงชะตาด้วยควบคู่กันไป การสะเดาะเคราะห์ที่
เจ้าแนะนำให้ผู้มารับบริการส่วนใหญ่เป็นการแนะนำให้ไปปล่อยนก ปล่อยปลา ปล่อยเต่า หรือ
หากผู้มารับบริการบางรายหลังจากเจ้าทำการตรวจดวงชะตาแล้วพบว่า อาจมีอันตรายถึงแก่ชีวิตเจ้าก็
อาจแนะนำให้ไปซื้อสัตว์ใหญ่ เช่น ความที่กำลังจะถูกล่าไปฆ่า แล้วนำควายนั้นไปบริจาคให้กับวัดอัน
เป็นการช่วยชีวิตสัตว์ใหญ่เพื่อให้ตนเองพ้นเคราะห์ หรือทำให้เคราะห์นั้นเบาบางลงไป

นอกจากนี้ ยังมีเจ้าบางองค์ที่แนะนำให้ผู้มารับบริการไปหาวัตถุมงคล หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ต่างๆ เช่น รูปภาพหรือรูปปั้นของเจ้าแม่กวนอิมหรือพระพรหม ธง ๘ เซียน หรือธงที่ใช้ในพิธีการ
เข้าทรงประเภทจิ้น มาเก็บรักษาและกราบไหว้บูชาที่บ้าน เพราะเจ้าเห็นว่าถูกกับโฉลกหรือดวงของผู้
มารับบริการซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้มารับบริการเจริญรุ่งเรืองขึ้น การที่เจ้าแนะนำให้ผู้มารับ
บริการไปหาวัตถุมงคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มากกราบไหว้บูชานั้นส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่เจ้าองค์นั้น
เลื่อมใสศรัทธาอยู่ก่อนแล้ว เช่น ถ้าเจ้าองค์นั้นเลื่อมใสศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมก็จะแนะนำให้
ผู้รับบริการบูชากราบไหว้เจ้าแม่กวนอิม

๒.๔ การตั้งชื่อและหาฤกษ์ยาม ผู้มารับบริการจำนวนไม่น้อยที่ไปหาเจ้าเพื่อขอให้ชื่อหรือ
เปลี่ยนชื่อที่ไม่เป็นความสิริมงคลให้เป็นสิริมงคลกับตนเองหรือคนในครอบครัว รวมทั้งให้เจ้าช่วยหา
ฤกษ์ยามในการประกอบธุรกิจ เช่น ให้ช่วยหาฤกษ์เปิดร้าน หรือช่วยหาฤกษ์ยามที่จะขายบ้าน
หรือที่ดินได้โดยง่ายขึ้น รวมตลอดไปถึงการให้เจ้าช่วยหาฤกษ์ยามเพื่อทำงานมงคลต่างๆ เช่น งาน
แต่งงาน งานบวช หรืองานขึ้นบ้านใหม่

๒.๕ การให้ศีลให้พรให้บารมี มีผู้รับบริการบางส่วนที่ชอบไปขอ ศีลขอพรหรือขอบารมี จากเจ้าเพื่อเป็นสิริมงคล ซึ่งเจ้าอาจให้ศีลให้พรให้บารมี แก่ประชาชนโดยวิธีการเป่ากระหม่อม เжим หน้าผากพรมน้ำพร นอกเหนือไปจากนี้ การให้ศีลให้พร ให้บารมีของเจ้ายังรวมไปถึงการเจิมสิ่งของ ต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลหรือช่วยให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ ด้วย เช่น เжимรถยนต์ เжим เครื่องมือทำมาหากิน ของประชาชนผู้มารับบริการ เжимโหนดที่ดินให้ขายง่ายและมีค่ามีราคาขึ้นหรือ เжимสถานที่ประกอบธุรกิจการค้า

๒.๖ การให้คำแนะนำปรึกษา มีผู้มารับบริการจำนวนมากที่มีความทุกข์เนื่องจากขาดผู้ให้ คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาของตน หรืออาจมีผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแต่ผู้มารับบริการไม่เลื่อมใส ศรัทธา จึงมาขอให้เจ้าช่วยให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น ปัญหาครอบครัว คู่ครอง การงาน การเลื่อนขั้นตำแหน่งตลอดจนเรื่องเกี่ยวกับเคราะห์ภัยอันตรายต่างๆ ที่เกิดจากเวทมนตร์หรือไสย ศาสตร์ที่ตนเองหรือครอบครัวได้รับในการให้บริการแก่ผู้มารับบริการนั้น เจ้าบางองค์ให้บริการแก่ผู้มา รับบริการผ่านทางทรงครบทุกประการ ในขณะที่เจ้าบางองค์ให้บริการเพียงบางประการเท่านั้น และมี จำนวนไม่น้อยที่ให้บริการเพียงอย่างเดียวเป็นหลัก เช่น รักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือรับพยากรณ์ดวง ชะตาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีเจ้าบางองค์ไม่ให้บริการแก่ผู้ใดทั้งสิ้นด้วย

สาเหตุที่ผู้รับบริการมาใช้บริการ

มีสาเหตุหลายประการที่ตลใจหรือทำให้ผู้รับบริการมาพบเจ้าเพื่อขอใช้บริการ

ประการแรก เนื่องจากความล้มเหลวของการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งผู้มารับ บริการได้ประสบกับตนเองหลายแบบ เป็นต้นว่า แพทย์ไม่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายได้ หรือ การบริการทางด้านสาธารณสุขไม่มีเพียงพอทำให้ผู้มารับบริการไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร หรือ เมื่อไปพบแพทย์ที่คลินิกก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนี้ภาษาที่แพทย์แผนปัจจุบันใช้ในการสื่อ ความหมาย หรือ อธิบายถึงสาเหตุของโรคไม่สามารถสื่อความหมายให้ผู้มารับบริการเข้าใจได้ ในขณะที่ ภาษาที่ร่างทรงใช้สามารถทำให้ผู้มารับบริการเข้าใจได้ง่ายกว่า และมีบ่อยครั้งที่ผู้รับบริการไปหา แพทย์แผนปัจจุบัน แต่ไม่ได้รับคำตอบว่าตนเองเป็นโรคอะไรจะหายขาดหรือไม่ และจะใช้เวลารักษา นานเพียงใด คำตอบที่ได้ก็คือ ให้เอายาไปลองกินก่อนถ้าไม่หายหรือไม่ดีขึ้นให้มาพบแพทย์อีก คำตอบ ประเภนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับบริการเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ต้องการไปหาแพทย์อีก แต่เมื่อไปหา เจ้าเพื่อขอให้ช่วยรักษา มักจะได้คำตอบที่ชัดเจนซึ่งความมั่นใจให้แก่ผู้มารับบริการมากกว่า

ประการที่สอง ผู้รับบริการยังมีพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในเรื่องการเข้าทรงและ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์มาก่อนไม่มากนักน้อย หรือผู้รับบริการบางคนมาหาเจ้าเพราะได้ยินได้ฟังมา จากคำบอกเล่า เลื่องลือว่าเจ้าองค์นั้นองค์นี้เก่งจึงมาใช้บริการ

ประการที่สาม มีผู้รับบริการบางคนติดตามมากับผู้ที่ต้องการมารับบริการโดยตรง และ เมื่อเห็นการให้บริการก็เกิดความเลื่อมใส ต่อมาจึงสมัครใจมารับบริการจากเจ้าด้วย

ประการที่สี่ ผู้รับบริการส่วนใหญ่มาหาเจ้าเพราะความมีความทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์กายหรือทุกข์ใจ และไม่อาจหาที่พึ่งได้ จึงมาหาเจ้าเพื่อพูดคุยด้วยให้เกิดกำลังใจ หรือมาขอคำแนะนำปรึกษา

ประการที่ห้า ยังมีผู้มารับบริการบางคนมาพบเจ้าเพราะความอยากรู้ อยากเห็น หรือต้องการมาดู มาทดลอง และพิสูจน์

ประการสุดท้าย ผู้มารับบริการบางส่วนมาหาเจ้าเนื่องจากมีคำถามหรือปัญหาบางอย่างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่เจ้าสามารถตอบคำถามหรือปัญหาได้จนผู้รับบริการโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจน^{๘๑}

พิธีกรรม เป็นแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ ซึ่งลักษณะสำคัญของพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเรื่องผีพิธีกรรมก็แบ่งออกเป็น ๒ พิธีกรรม คือ พิธีกรรมที่เป็นส่วนของร่างทรงที่ต้องกระทำ และ พิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ พิธีกรรมในการเข้าทรงมีด้วยกันทั้งหมดดังต่อไปนี้ พิธีครอบครูเป็นพิธีกรรมที่สำคัญ สำหรับผู้ที่เป็ร่างทรงใหม่พิธีตั้งหิ้งเจ้า พิธีไหว้ครูประจำปี ส่วนพิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ เช่น รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การพยากรณ์ดวงชะตา การสะเดาะเคราะห์ การตั้งชื่อและหาฤกษ์ยาม การให้ศีลให้พร ให้บารมี และการให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่างๆ สาเหตุที่มีผู้มารับบริการมีหลายสาเหตุดังนี้ ความล้มเหลวของการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้รับบริการยังมีพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในเรื่องการเข้าทรงและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มาก่อน การถูกชักชวน มีความทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์กายหรือทุกข์ใจ ความอยากรู้ อยากเห็น หรือต้องการมาดู มาทดลอง และพิสูจน์ มีคำถามหรือปัญหาบางอย่างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

๒.๕ พัฒนาการของการเข้าทรง

๒.๕.๑ การเข้าทรงแบบดั้งเดิม

ในบริบทของสังคมไทย ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาดั้งเดิมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาช้านาน นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่าการทรงเจ้าเข้าผีมีอยู่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท/ไท่ ก่อนการได้พุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์จากอินเดีย^{๘๒}

^{๘๑} นิภาวรรณ วิจิธนิภาวรรณ, *การเข้าทรงและร่างทรงความเชื่อพิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๔-๖๑.

^{๘๒} Keyes, Charles F. "Thai Religion" In *The Encyclopedia of Religion*. Vol 13. (New York : Macmaillion Publishing Company, 1987). Kirsch, A Thomas. "Complexity in the Thai Religious Systm ; An Interpretation." *Journak of Asian Studies*. 36,2 (February, 1977) : 24166; Tambiah, Stanley J. *Buddhism and the Spirit Cults in North-East Thailand*. (Cambridge : Cambridge University Press,

หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการปรากฏตัวและการคงอยู่ของการทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท/ไท ได้แก่ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษที่ปรากฏอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของไทยในปัจจุบัน เช่น ผีปู่ย่าในล้านนา ผีปู่ย่าในอีสาน ผีตายายในภาคใต้ เป็นต้น การติดต่อวิญญานของผีบรรพบุรุษ ผีอื่นๆ ในวัฒนธรรมไท/ไท รวมทั้งวิญญานขององค์เทพที่มาจากวัฒนธรรมอินเดียและจีนส่วนใหญ่จะอาศัยร่างทรงหรือคนทรงเป็นสื่อกลางและเป็นผู้นำพิธีกรรมคนสำคัญ แม้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมของพุทธศาสนาและพราหมณ์จะได้รับการรองรับความชอบธรรมโดยชนชั้นผู้ปกครองของไทยนับตั้งแต่การสถาปนารัฐแบบดั้งเดิม (Premodern state) อย่างเป็นทางการนับตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรศรีอยุธยาเป็นต้นมา แต่ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีก็สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีบทบาทสำคัญแนบแน่นอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน^{๘๓}

Walter Irvine แบ่งการทรงเจ้าเข้าผีในภาคเหนือออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ การทรงเจ้าเข้าผีแบบประเพณีดั้งเดิม (traditional spirit mediumship) และลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีสมัยใหม่ (modern spirit mediumship) ลัทธิพิธีแบบแรกเป็นการสืบทอดการเข้าทรงเจ้าเข้าผีที่มีมาแต่เดิมในชุมชนชนบท ส่วนแบบที่สองเป็นลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีในเมือง แม้ทั้งสองแบบจะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนักในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรม แต่ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีแบบสมัยใหม่มีองค์เจ้าที่มาจากอินเดีย จีน และวีรบุรุษวีรสตรีในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติไทย รวมทั้งเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการสนับสนุนอุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ในชุมชนในเขตภาคเหนือแล้วยังพบเห็น “คนทรง” หรือ “ม้าขี่” ที่ยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนและผิอย่างเหนียวแน่น ด้วยตามพื้นฐานความเชื่อของชาวล้านนาเชื่อว่าพวกเขาเป็นลูกหลานของผีแถนและมีตำแหน่งแห่งที่สำหรับคนและผีในการอยู่ร่วมกัน โดยคล้ายกับว่าในหมู่บ้านหนึ่ง ภายในชุมชนได้มีทั้งโลกของชาวบ้านที่เป็นมนุษย์ และโลกของผีที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนซ้อนกันอยู่ การจัดตำแหน่งความสำคัญของผีจึงเป็นไปตามระบบหน้าที่ ผีที่มีความสำคัญกับชาวล้านนาที่มีส่วนในการควบคุมความประพฤติของคนในชุมชนและช่วยในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทั้งในระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน ได้แก่ ผีปู่ย่าทำหน้าที่รักษา

Press, 1970), อ่างในพัฒนา กิตติอาษา, ๒๕๔๔, “ทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมสุภาพไทย”, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, หน้า ๑๑.

^{๘๓} ว.จินประดิษฐ์ (นามแฝง) หมายถึงอำนาจลึกลับของร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักหอสมุดกลาง ๐๙), ๒๕๓๘ ; วิรัชวิชัยภววรรณและนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓); สุขาดา จักรพิสุทธ์. “คนทรง” สารคดี.๓.๓๖ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑) : ๘๒-๙๘; สุริยา สมุทคคุปต์และคณะ. “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย”, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๒).

ความสัมพันธ์และความสงบสุขของสังคมเครือญาติ ผีเสื้อบ้าน หรือ ผีเจ้าบ้านทำหน้าที่บันดาลความอุดมสมบูรณ์ และคุ้มครองความสงบสุขของคนในชุมชนตลอดจนเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลและเครือญาติ ให้ยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมกันของชุมชน ผีเจ้าวัดทำหน้าที่ดูแลศาสนสถานและคุ้มครองพระเณรในวัดให้อยู่ในพระวินัย ผีขุนน้ำ ทำหน้าที่ดูแลแหล่งน้ำและบันดาลน้ำให้แก่เรือสวนไร่นาของคนในชุมชน ผีเจ้านายหรือผีวีรบุรุษทำหน้าที่สำคัญที่คุ้มครองดูแลความสงบและปกปักรักษาทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่คน สัตว์ ไร่นา ป่า และลำน้ำ มีกำลังอำนาจแผ่ไปไกลมากกว่าผีปู่ย่าหรือผีเจ้าบ้าน ดังนั้นการได้พบกับผีดังกล่าวจึงคงต้องอาศัยสื่อกลางที่ชาวล้านนาเรียกว่า “ม้าขี่” มาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนและผีต่างๆ ซึ่ง “การเข้าทรง” หรือ “การลงผี” นี้เองได้กลายเป็นพิธีกรรมสำคัญที่พบเห็นได้ในทุกหมู่บ้านในเขตภาคเหนือที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถได้ พบปะติดต่อสื่อสารและขอความช่วยเหลือจากผีที่ชาวชุมชนให้ความสำคัญ รวมทั้งการเลี้ยงหรือเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี เพื่อให้ผีดังกล่าวมีความพึงพอใจและทำหน้าที่คุ้มครองคนในชุมชนให้มีความสงบสุขและบันดาลความอุดมสมบูรณ์ให้กับชุมชนต่อไป^{๘๔} ดังจะได้ยกตัวอย่างการเข้าทรงของผีเจ้านายทางภาคเหนือ

ผีเจ้านาย เป็นผีที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตมากขึ้น แม้ว่าจะอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ผีเจ้านาย คือผีที่มาอาศัยยืมร่างของม้าขี่ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวผ่านร่างม้าขี่สู่ลูกเลี้ยงและลูกหลานผีเจ้านาย อาจจะจะได้แก่ดวงวิญญาณของเจ้าเมือง นครบ ผีเสื้อเมือง ผีเสื้อบ้าน ผีปู่ย่า หรือผีอารักษ์ต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นผีระดับชั้นเทพ ทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์หรือนิทานปรัมปราในปัจจุบัน ความเชื่อ อัตลักษณ์ตัวตนของผีเจ้านายมีความหลากหลายมากขึ้น มนุษย์ปุถุชนหากทำคุณความดีไว้มาก เมื่อตายไปอาจจะกลายเป็นผีเจ้านายได้ พระสงฆ์ที่บรรลุนิคมสมบัติ ผีร้ายต่างๆ เช่น ผีเกย์กัษ ผีพราย รวมถึงสัตว์ที่มีอำนาจบางประเภท ก็อาจจะเป็นผีเจ้านายได้เช่นกัน เช่น เจ้าพญาจางเผือก เจ้าพญาเสือสมิง เจ้าหงพราย เจ้าเกย์กัษ เจ้าผู้หนามจ้าว ขุนอินคำ เป็นต้น ผีเจ้านายทำหน้าที่ช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ปัดเป่าเคราะห์ รักษาอาการเจ็บป่วย ช่วยเหลือด้านความเจริญรุ่งเรือง อำนวยความสุขสมบูรณ์ ความสำเร็จให้กับม้าขี่ ชุมชน และลูกเลี้ยง ปัจจุบันความเชื่อเรื่องผีเจ้านาย มีความหลากหลาย และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น^{๘๕}

การทรงเจ้าเข้าผีแบบประเพณีดั้งเดิม เป็นการทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนชนบท ส่วนใหญ่เป็นการทรงเจ้าเข้าผีที่มีรากฐานมาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเดิม ในชุมชนในเขต

^{๘๔} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรวิไล เลิศวิชา, “วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๓๗), หน้า ๕๖-๖๗.

^{๘๕} เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น, “ม้าขี่ ลูกเลี้ยง และผีเจ้านายในจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓.

ภาคเหนือว่ายังพบเห็น “คนทรง” หรือ “ม้าขี่” ที่ยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนและผิอย่างเหนียวแน่น การเข้าทรง” หรือ “การลงผี” นี้เองได้กลายเป็นพิธีกรรมสำคัญที่พบเห็นได้ในทุกหมู่บ้านในเขตภาคเหนือที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถได้ พบปะติดต่อสื่อสารและขอความช่วยเหลือจากผีที่ชาวชุมชนให้ความสำคัญ รวมทั้งการเลี้ยงหรือเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องการเข้าทรงมีบทบาทในวิถีชีวิตของคนในชนบทเป็นอย่างมากและมีระยะเวลาที่ยาวนาน

๒.๕.๒ การเข้าทรงผสมกับความเชื่อท้องถิ่น

แบ่งออกได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนกึ่งเมือง เขตชานเมืองและหัวเมืองต่างๆ การปรากฏตัวของลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีในบริเวณดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความเจริญเติบโตของชุมชนเมืองและการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองในประเทศไทย โดยเฉพาะช่วงเวลาหลังจากทศวรรษ ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ในบริเวณดังกล่าวจะมีร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าลัทธิพิธีหลายอย่างที่เคยได้รับการเชื่อถือในหมู่บ้านเริ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาสู่เขตเมืองพร้อมกับการขยายตัวของคนชนบทเข้าสู่เมือง ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีในบริเวณนี้จะเน้นเรื่องเครื่องรางและความผูกพันตามประเพณีในระดับครอบครัวและชุมชนน้อยลง แต่หันมาเน้นเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับวิญญาณหรือผีที่สำคัญในระดับเหนือชุมชนเฉพาะท้องถิ่น รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ของรัฐ ความมั่งคั่งทางวัตถุและบริโภคนิยมมากขึ้น วิญญาณที่สำคัญมักเป็นวิญญาณของวีรบุรุษวีรสตรีในประวัติศาสตร์ เจ้านายหรือเชื้อพระวงศ์ เกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั่วไป หรือเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น

ทานาเบ้ ซิกาฮารุ ได้กล่าวว่า กระบวนการกลายสภาวะเป็นคนทรง เป็นการผลิตทางความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้หญิง ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักทางศีลธรรม (ในโลกนี้) แก่ผู้มารับบริการ กระบวนการทรงเจ้าเข้าผี เป็นลักษณะของการเกิดขึ้นขององค์ความรู้และได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งแต่ก่อนมักจะผูกขาดโดยผู้ชาย เช่น น้อย หรือหนาน พระสงฆ์ เป็นต้น นอกจากนี้คนทรงยังเป็นแหล่งของคาถาอาคมต่างๆ ซึ่งเป็นผู้รับอำนาจอิทธิพลมาจากภายนอก ชนครูซึ่งวางอยู่บนที่ตั้งแสดงถึงอำนาจที่จะสามารถดลบันดาลให้กับการกระทำการทรงเจ้าได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องบูชาและเคารพหรือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด จุดเน้นที่ทานาเบ้นำเสนอว่า “นอกจากจุดเน้นที่องค์ความรู้ผูกติดกับผู้ชายแล้ว ในระยะเวลาที่ผ่านมา คนทรงได้หันมาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จุดเน้นที่วางอยู่บนหลักทางจริยธรรมและการปฏิบัติของทางพุทธศาสนา เห็นได้ชัดเจนในกลุ่มทรงในเขตเมือง ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๐ ด้วยเหตุนี้รูปแบบของการเข้าทรงจึงมิใช่เป็นเพียงการต่อเนื่องจากสิ่งที่ทำมาแล้วในอดีต หากแต่เป็นผลสะท้อนที่เกิดจากการหล่อหลอมรวมกันเป็นรัฐชาติ ในขณะที่ผลของกระบวนการใหม่ซึ่งเป็นสิ่งที่ซับซ้อนของกาสรผลิตใหม่ เป็น

การสร้างอำนาจใหม่ของผู้หญิงนั่นเอง” อย่างไรก็ตามเทคนิควิทยาที่คนทรงใช้ ซึ่งเป็นองค์ความรู้กับการผลิตทางสังคม เช่น การติดต่อสัมพันธ์กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายนอกก็ดีหรือการรักษาที่ดียังคงอยู่ในแวดวงบริวารของการเข้าทรงในอดีตอยู่บ้าง หากแต่จะมีเทคนิคที่ต่างกันในองค์ความรู้ตามบริบทและเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงในสังคม^{๘๖}

๒. ลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีในกรุงเทพมหานครเขตปริมณฑล และตัวเมืองใหญ่ ลักษณะพิเศษของพิธีทรงเจ้าเข้าผีในกลุ่มนี้ได้แก่ การเข้ามาขององค์เทพจากความเชื่อและพิธีกรรมของศาสนาที่มาจากอินเดีย จีน ไต้หวันและญี่ปุ่น ผสมผสานกับความแพร่หลายขององค์เทพที่เป็นวิญญาณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ตัวละครสำคัญในวรรณคดีไทยและตำนานพื้นบ้านเจ้านายหรือวีรบุรุษวีรสตรีที่มีบทบาทสำคัญสำคัญทั้งในประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกจากนี้ คนทรง ตำแหน่งทรงและการจัดพิธีกรรมในกลุ่มนี้จะเน้นที่ความยิ่งใหญ่ของการในการเสริมบารมีของร่างทรงและการให้ความสำคัญกับลูกศิษย์มากเป็นพิเศษ หลายกรณีมักจะมีเรื่องของธุรกิจการค้าเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างได้ชัด^{๘๗}

ทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ไสยศาสตร์และกระแสพุทธพาณิชย์ในสังคมไทยสมัยใหม่ การทรงเจ้าเข้าผีเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม แต่ได้รับการปรับเปลี่ยนและนำเสนอความหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชากรในเมือง ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีมีความเชื่อเรื่องวิญญาณและอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์กลางของลัทธิความเชื่อที่ว่าอำนาจบารมีขององค์เทพสามารถช่วยแก้ปัญหาโลกนี้ให้กับมวลมนุษยชาติได้ หากองค์เทพได้รับการสวดอ่อนวอนและบูชาอย่างเหมาะสมร่างทรงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเป็นผู้นำลัทธิพิธี ความเชื่อและพิธีต่างๆ ยังให้กรอบมโนทัศน์กับร่างทรงและลูกศิษย์ในการอธิบายและทำความเข้าใจความทุกข์ ปัญหาชีวิต ครอบครัว และหน้าที่ที่ตนเผชิญอยู่ นอกจากนั้นร่างทรงส่วนใหญ่และลูกศิษย์เป็นสมาชิกชนชั้นกลางและกลุ่มผู้ใช้แรงงานในเมือง การพึ่งตำแหน่งทรงและการใช้ไสยศาสตร์ต่างๆ ช่วยให้ประชาชน กลุ่มนี้สามารถปรับตัว ต่อสู้ และดิ้นรนในการใช้ชีวิตในสังคมเมือง ด้านจิตวิทยา เศรษฐกิจ ศีลธรรม ซึ่งท้ายที่สุดลัทธิทรงเจ้าเข้าผีช่วยให้เข้าใจปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะการโต้แย้งระหว่างพุทธศาสนา

^{๘๖} ทานาเบ้ ชิกฮารุ, “บุคคลในกระบวนการกลายสภาวะ : ร่างกาย จิตใจ และการยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม” สามารถ ศรีจันทร์(แปล), **ศึกษาศาสตร์สาร**, เล่มที่ ๒๑ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐) : ๓๔-๕๒.

^{๘๗} Irvine, Walter. “Decline of Village Spirit Cults and Growth of Urban spirit mediumship : the Persistence of Spirit Beliefs, the Position of Women and Modernization.” *Mankind* 14, 4 (August 1984): 317-19. อ้างในพัฒนา กิตติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมสุขภาพไทย”, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๔, หน้า ๑๑.

กับไสยศาสตร์ อำนาจรัฐกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาของปัจเจกบุคคลและการคงอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน^{๘๘}

พรมแดนที่แบ่งแยกลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีแต่ละประเภทยังมีส่วนใหญ่นั้นมักจะไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด การจัดแบ่งประเภทข้างต้นเป็นการแบ่งตามพื้นที่ทางสังคมอย่างกว้างๆ เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจภาพรวมของปรากฏการณ์ทรงเจ้าเข้าผีในสังคมไทยสมัยใหม่ให้ชัดเจนมากขึ้นเท่านั้นเอง ในความเป็นจริงลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีที่กล่าวมานี้ต่างก็ได้ติดต่อ คบหาสมาคมและเรียนรู้จากกันและกันตลอดเวลา บรรดาองค์เทพที่ได้รับความนิยมในตำหนักทรงที่กรุงเทพมหานคร ราชสีมานครสวรรค์ ลำพูน เชียงใหม่หรือที่ไหนก็ตามเป็นองค์เดียวกันและมีความเชื่อและพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เสด็จพ่อ ร. ๕ เจ้าแม่กวนอิม หลวงปู่โต เป็นกลุ่มองค์เทพในลัทธิทรงเจ้าเข้าผีที่ได้รับความนิยมโดยชุมชนแทบทุกหนทุกแห่งของประเทศ^{๘๙} ในขณะที่วิญญาณของเจ้าหรือเทพบางองค์ก็ได้รับความนิยมเฉพาะถิ่นเฉพาะที่ เช่น ท้าวสุรนารีหรือย่าโมได้รับความนิยมในเขตจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ใกล้เคียง พระยาพิชัยภูมิภักดีชุมพลหรือเจ้าพ่อพญาแลได้รับความนิยมในเขตชัยภูมิ เสด็จเตี่ย (กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์) ได้รับความนิยมในเขตจังหวัดใกล้เคียง แน่นอนว่าเจ้าหรือองค์เทพเหล่านี้มีลูกศิษย์ลูกหาอยู่ทั่วไปเพราะวิถีชีวิตของคนไทยสมัยใหม่ที่พลัดถิ่นค่อนข้างมาก มีการเดินทาง การติดต่อสมาคม การประกอบอาชีพและการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกันอย่างทั่วถึง^{๙๐}

นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่อธิบายว่า การที่ผู้หญิงเป็นร่างทรงและเป็นลูกศิษย์ร่างทรงมากกว่าผู้ชายอาจเป็นเพราะว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ถูกบังคับควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ทางศาสนาและสังคมมากกว่าผู้ชาย ทั้งยังต้องรับภาระโดยตรงในการจัดการดูแลและขอมและขอห้ามทางศีลธรรมของครอบครัวโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเรื่องเพศสัมพันธ์และสุขภาพอนามัยของผู้หญิง การสืบทอดมรดกผ่านเครือญาติฝ่ายหญิงและกิจกรรมในชีวิตประจำวันต่างๆของครอบครัว ผู้หญิงต้องตกอยู่ในสถานะที่เปราะบางทางจิตใจ และร่างกายเมื่อเผชิญกับปัญหาทางโลกภายใต้บริบท

^{๘๘} สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ, “ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤตการณ์ของวัฒนธรรมสมัยในสังคมไทย”, (เอกสารทางวิชาการลำดับที่ ๑๗, ห้องไทยศึกษานิตยสาร สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.

^{๘๙} กรณียของลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.๕ และลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม โปรดดูรายละเอียดใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. ๕”, *ศิลปวัฒนธรรม*, ปีที่ ๑๔, ฉบับที่ ๑๐ (สิงหาคม ๒๕๓๖) : ๗๖-๙๘, นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม”, *ศิลปวัฒนธรรม*, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๑๐ (สิงหาคม ๒๕๓๗) : ๗๘-๑๐๖.

^{๙๐} คู่มือตำหนักทรงที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับตำหนักทรงที่มีชื่อเสียงทั่วประเทศมากที่สุดเป็นผลงานรวบรวมตีพิมพ์ในนิตยสาร “มหาลาภ” ก่อนที่จะจัดพิมพ์รวมเล่มในทีมงานเฉพาะกิจมหาลาภ เปิดประตูตำหนักทรง : คู่มือแนะนำตำหนักทรงระดับแนวหน้าทั่วเมืองไทย, ๒ เล่ม. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ทานตะวัน, ๒๕๓๘).

แวดล้อมที่สถาบันเครือญาติและครอบครัวในชุมชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว^{๙๑} ในขณะที่บทบาททางสังคมของผู้ชายได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนผ่านทางอุดมการณ์พุทธศาสนา การศึกษาในระบบโรงเรียน และความเป็นอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ของชีวิตนั้น เครือญาติและการสืบทอดผ่านสายเลือดฝ่ายหญิงได้ถูกระบบเศรษฐกิจการตลาดและอำนาจจาก สังคมภายนอกเข้ามารุกรานจนอ่อนกำลังลง เมื่อพิจารณาจากบทบาทและความคาดหวังทางเพศใน สังคมไทยโดยรวมที่บอกว่า "ลูกผู้ชายเป็นกำลังทางเกียรติยศส่วนผู้หญิงเป็นกำลังทางเศรษฐกิจของ ครอบครัว"^{๙๒}

ในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีส่วนใหญ่ ผู้หญิงมีอำนาจ บารมี และความเป็นอิสระที่จะใช้ เทคโนโลยีของพิธีกรรมเพื่อปลดปล่อยความคาดหวังและความกดดันต่างๆ ที่พวกเธอต้องเผชิญอยู่ใน ชีวิตประจำวันเมื่อเธอเป็นร่างทรงก็มีลูกศิษย์หรือคนมาขอความช่วยเหลือ ให้ความเคารพเชื่อฟัง รวมทั้งบทบาทในการเป็นที่พึ่งทั้งทางวัตถุและจิตวิญญาณได้ด้วย นักมานุษยวิทยาหลายท่านเรียน พฤติกรรม การแสดงออกและความหมายที่ผู้หญิงแสดงออกมาในขณะทำหน้าที่เป็นร่างทรงว่า เป็น พฤติกรรมขบถที่เกิดขึ้นในรูปของพิธีกรรม” (Ritualized rebellion) คนทรงเป็นผู้หญิงอาศัย “เสียง พุดและอำนาจของผี” เพื่อแสดงพฤติกรรมหรือความต้องการที่ต้องถูกกดบังคับ หรือห้ามปรามในชีวิต จริงออกมาแล้วสังคมยอมรับได้ พิธีกรรมการทรงเจ้าเข้าผีในที่นี้จึงเป็นเสมือนสภาวะการชดเชยที่ ลึกกลับซับซ้อน (mystical compensation) เป็นการใช้อำนาจของผีแสดงออกทางพฤติกรรม คำพูด และสัญลักษณ์เพื่อทดแทนส่วนที่ขาดหายไปหรือถูกกดบังคับไว้ในชีวิตจริง^{๙๓}

^{๙๑} Irvine, Walter. “Decline of Village Spirit Cults and Growth of Urban spirit mediumship : the Persistence of Spirit Beliefs, the Position of Women and Modernization.” Mankind” 14,4(August 1984): 315-24; McMoran, M.V. Northern Thai Ancestral Cults : Authority and Aggression.” Mankind” 14, 4 (August 1984): 308-14 ; Tanabe, Shigeharu. “Spirits, Power, and the Discourse of Female Gender : The Phi Meng Cult of Northern Thailand.” In Thai Constructions of knowledge. Edited by Manas chitakasam and Andrew Turton. (London : School of Oriental and African Studies, University of London, 1991), pp.183-212. อ้างในพัฒนา กิตติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผีใน วัฒนธรรมสุภาพไทย”, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๔, หน้า ๑๓.

^{๙๒} นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ผ้าขาวม้ากับผ้าซิ่นและกางเกงใน ในผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่น, กางเกงในและ ฯลฯ : ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลงและสรรพสาระ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๘), หน้า ๙๘.

^{๙๓} Luhmann, Tanya. “Trance.” In the Dictionary of Anthropology. Edited by Thomas Barfield. (Malden, Massachusetts : Blackwell Publishers, 1997), pp.471-72. See also Boddy, Janice. Wombs and Alien Spirits : Women, Men and the Zar Cult in Northern Sudan. (Madison : University of Wisconsin Press, 1989). อ้างในพัฒนา กิตติอาษา เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

สรุปแนวคิดและความเชื่อของการเข้าทรง

จะเห็นได้ว่าความเชื่อของมนุษย์เกิดมาจากความกลัว เมื่อกลัวจึงต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบๆ ตัวที่เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิพิเศษกว่าตนเองมีอำนาจทำให้เกิดได้ตายได้ให้ช่วยได้ให้หัดได้ควรแก่การเคารพบูชาและกรรมมอบให้ซึ่งเครื่องเช่นสังเวย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นตามความเชื่อของตนหรือของกลุ่มของตน พัฒนาการของการเข้าทรงน่าจะมีมาก่อนสมัยพุทธกาล เพราะในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงให้ภิกษุเว้นขาดมิให้กระทำเป็นร่างทรงหรือคนทรงเจ้าเนื่องจากการเป็นการเล่นซี้พโดยทางผิดเพราะเป็นเดรัจฉานวิชาซึ่งไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องในการบรรลุมรรคผลนิพพาน การทรงเจ้าเข้าผีแบบประเพณีดั้งเดิม เป็นการทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนชนบท ส่วนใหญ่เป็นการทรงเจ้าเข้าผีที่มีรากฐานมาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ในชุมชนในเขตภาคเหนือว่ายังพบเห็น “คนทรง” หรือ “ม้าขี่” ที่ยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนและผีอย่างเหนียวแน่น การเข้าทรง” หรือ “การลงผี” นี้เองได้กลายเป็นพิธีกรรมสำคัญที่พบเห็นได้ในทุกหมู่บ้านในเขตภาคเหนือที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถได้ พบปะติดต่อสื่อสารและขอความช่วยเหลือจากผีที่ชาวชุมชนให้ความสำคัญ รวมทั้งการเลี้ยงหรือเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปีแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องการเข้าทรงมีบทบาทในวิถีชีวิตของคนในชนบทเป็นอย่างมากและมีระยะเวลาที่ยาวนาน

การเข้าทรงแบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท คือการเข้าทรง การทรงเจ้า การเข้าผี การเข้าทรง การทรงเจ้า หรือ การเข้าผี มีความหมายที่ไม่เหมือนกันโดยจำแนกจากการประทับร่างทรงของลำดับชั้นของเทพ เทวดา หรือผีชั้นต่ำ ในการเข้าทรงการประทับร่างทรงของแต่ละชั้นก็ไม่ได้เหมือนกัน และจุดมุ่งหมายในการมาเข้าทรงก็แตกต่างกันพิธีกรรมของการเข้าทรง เป็นแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ ซึ่งลักษณะสำคัญของพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเรื่องผีพิธีกรรมก็แบ่งออกเป็น ๒ พิธีกรรม คือ พิธีกรรมที่เป็นส่วนของร่างทรงที่ต้องกระทำ และ พิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ พิธีกรรมในการเข้าทรงมีด้วยกันทั้งหมดดังต่อไปนี้ พิธีครอบครูเป็นพิธีกรรมที่สำคัญ สำหรับผู้ที่เป็ร่างทรงใหม่พิธีตั้งหิ้งเจ้า พิธีไหว้ครูประจำปี ส่วนพิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ เช่น รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การพยากรณ์ดวงชะตา การสะเดาะเคราะห์ การตั้งชื่อและหาฤกษ์ยาม การให้ศีลให้พรให้บารมี และการให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่างๆ สาเหตุที่มีผู้มารับบริการมีหลายสาเหตุดังนี้ ความล้มเหลวของการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้รับบริการยังมีพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในเรื่องการเข้าทรงและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มาก่อน การถูกชักชวน มีความทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์กายหรือทุกข์ใจ ความอยากรู้ อยากเห็น หรือต้องการมาดู มาทดลอง และพิสูจน์ มีคำถามหรือปัญหาบางอย่างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์การเข้าทรงตามความเชื่อท้องถิ่นมีอยู่ด้วยกัน ๒ แบบ คือ การทรงเจ้าเข้าผีแบบประเพณีดั้งเดิม เป็นการทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนชนบท และ การเข้าทรงผสมกับความเชื่อท้องถิ่นเป็น

การเข้าทรง ในชุมชนกึ่งเมือง เขตชานเมืองและหัวเมืองต่างๆ เน้นเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับวิญญาณหรือผีที่สำคัญในระดับเหนือชุมชนเฉพาะท้องถิ่น การทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ไสยศาสตร์และกระแสพุทธพาณิชย์ในสังคมไทยสมัยใหม่ การทรงเจ้าเข้าผีเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม แต่ได้รับการปรับเปลี่ยนและนำเสนอความหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชากรในเมือง

ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีมีความเชื่อเรื่องวิญญาณและอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์กลางของลัทธิความเชื่อที่ว่าอำนาจบารมีขององค์เทพสามารถช่วยแก้ปัญหาโลกนี้ให้กับมวลมนุษยชาติได้ หากองค์เทพได้รับการสวดอ่อนน้อมและบูชาอย่างเหมาะสม และการทรงเจ้าเข้าผีในกรุงเทพมหานครเขตปริมณฑล และตัวเมืองใหญ่ ลักษณะพิเศษของพิธีทรงเจ้าเข้าผีในกลุ่มนี้ได้แก่ การเข้ามาขององค์เทพจากความเชื่อและพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ เช่น ที่มาจากอินเดีย จีน ไต้หวันและญี่ปุ่น ผสมผสานกับความแพร่หลายขององค์เทพที่เป็นวิญญาณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ที่มีบทบาทสำคัญสำคัญทั้งในประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น